نازناوی ناشایستە لەسەر خێزان و کاریگەرییە کۆمەڵایەتییەکانی

لەکۆمەڵگەی کوردی و کۆمەڵگەکانی رۆژهەڵاتدا زۆرجار ناوناوبانگ و نازناو(لەقەب) بەتایبەتیش ئەگەر ناقولا و ناشایستە و ناخۆش بوو، دەبێتە مایەی بریندابوونی هەستی مرۆڤەکان، خستنە پاڵی ئەو نازناوانە کە رەنگە هیچ پێوەندییەکی بەکەسێتی ئەو تاکەوەش هەر نەبێت، بەڵکو وەك نازناوێك لەخێزان و بنەماڵەوە بۆی مابێتەوە، ئەم نازناوانە مەرج نییە بەهۆی کاری باشەوە بن، بەڵکو هەندێکیان دەرەنجامی کار و رووداو و بەسەرهاتی خراپەوە بن کە بەراستی دەبنە رێگر لەبەردەم ژیانی کۆمەڵایەتی و زۆرجاریش پێکهێنانی خێزان بەتایبەتیش بۆ کچان. لەم راپۆرتە لایەنە کۆمەڵایەتییە خراپەکانی نازناو و ناولێنانی ناشایستە دەخەینەروو، هاوکات بێ تاوانی کچ لەم مەسەلەیەدا روون دەکەینەوە:

(ئاورینگ حەمەفەرەج)ی فەرمانبەر بۆچونی وایە، تاکی کوردی قوربانیدەری ئەو نازناوە هەڵانەن کە هیچ پێوەندییەکی بەکەسێتی ئەو کەسەوە نییە بەتایبەت کچ، زۆرجار پرۆسەی هاوسەرگیری کچ لەسەر ئەو مەسەلەیە هەڵوەشاوەتەوە، لەخێزانێکدا ئەگەر باوك یان دایك یان هەر ئەندامێکی ئەو خێزانە کارێکی خراپ ئەنجام بدات، دەبێتە نازناوێکی خراپ، کە هیچ گوناهێکیشی نییە بۆچی دەبێت ببێتە رێگر بۆ کچ یان هەر ئەندامێکی ئەو خێزانە.

(ژیوار جەزا)ی قوتابی زانکۆی سلێمانی، کۆلێژی ئەندازیاری دەڵێت: ئێمە وا دەڕوانین کە ئەگەر کەسێك کارێکی نالەباری کرد، ئیدی ئەمە پەروەردەی خێزانەکەی بەرەو ئەو ئاقارەی بردووە، بەڵام بیرلەوە ناکرێتەوە کە تاك کاتێك لەخێزان دەردەچێت رووبەڕووی شتە جیاوازەکانی دەوروبەر دەبێتەوە و لەژێر کۆنترۆڵی خێزاندا نامێنێت، بۆیە دەکرێت لەژیانی رۆژانەیدا تووشی کارێکی هەڵە و خراپ بێتەوە، ئەمە چ پێوەندییەکی بە خوشك یان برا یان دایك و باوکەوە هەیە، لەکاتێکدا خێزانەکەیان دڵخۆش نین بەو کارە، بۆچی دەبێت ئەوان باجەکەی بدەن.

(ئارام جەمال) وەک رووناکبیر و نووسەر، باس لەبیر تەسکی تاکی کورد دەکات، کە ئەنجامدانی کار دەرهاویشتەی بیرکردنەوە و تێڕوانینی ئەو کەسەیە بۆ کارەکە، نەك پەروەردەو پێگەی خێزانی، لەوکاتەی مرۆڤ کارێك دەکات بیر لە دەرەنجامەکانی ناکاتەوە، لەکاتێکدا خوشکەکەی لەکاتێکی هەستیاردا تووشی ئەو حاڵەتە دەبێتەوە کە بۆچی براکەی ئەو کارە نالەبارەی کردووەو ئێستا کاریگەری لەسەر داهاتوو و ژیانی ئەو دەبێت؟ یاخود بەپێچەوانەوە کچێك هەڵەیەك دەکات، براکەی ببێتە گوناهبار، بۆیە با ئێمە روونتر سەیری دەرەنجامی کارەکان بکەین و پەیوەست نەبین بەناوی بنەماڵەو رەفتارو کەسایەتی ئەو خێزانە، بەڵکو تەنیا خودی کەسێتی ئەو کەسە وەربگرین و قبوڵی بکەین.

(ژیان والی) مامۆستا دەڵێت: وەك خۆم زۆر گرنگی بەناوی بنەماڵە دەدەم، تەنانەت لەژیانی خۆم جێبەجێم کردووە، چونکە ئێمە لەم کۆمەڵگەیەدا دەژین نەك کۆمەڵگەیەکی کراوە کە ئەو نازناو و قسانە قبوڵ نەکەن و بەهەند وەرینەگرن کە لەسەر خێزانی ئەو کەسە هەیە، ئەگەر لەگەڵ کوڕێکدا هاوسەرگیری بکەم کە خێزانەکەیان هەر ئەندامێکیان بێت نازناو یان کارێکیان کردبێت، وەك بۆ نموونە راو و رووت یا دزی یا هەر کارێکی ناشایستە و نابەجێ، ببێتە مۆرکێکی ناشیرین پێیانەوە، چۆن بتوانم ژیانی لەگەڵدا بەسەربەرم، ترسم لەقسە توندەکانی کۆمەڵگەیە، کە هەمیشە بەدواتەوە دەبن و لەداهاتوودا وەك میراتێك بۆ نەوەکان دەمێنێتەوە.

لەبەرامبەر هەموو ئەو بۆچونانەدا لەرووی لێکدانەوە دەروونی و کۆمەڵناسییەکەوە، خاتوو(میهرەبان جەلال) دەڵێت: مرۆڤ کاری هەڵەی لێدەوەشێتەوە، بەو مانایەی ئەگەر کارێکی خراپی بەئەنجام گەیاند مانای ئەوە نییە دوو هێڵی راست و چەپ بەسەر هەموو ژیانی خۆی و خێزانەکەیدا بهێنرێت، بەڵام لەم کۆمەڵگەیەدا تەنانەت ئەگەر باپیرەشی کارێکی کردبێت و بووبێت بە نازناوی ئەو خێزانە، نەوەکانی باجەکەی دەدەن و کاریگەردەبن پێی. مرۆڤ هەمیشە دەگۆڕێت و بەهەڵەکانیدا دەچێتەوە.

زیاتر لەم لایەنەدا کچ دەبنە قوربانیدەر، لەکوردیدا دەڵێن: (دایك ببینە کچ بخوازە) ئەم پەندە راستە، بەڵام ئەگەر دایك خراپ بێت، مەرج نییە کچەکەشی بەو شێوەیە بێت. فراوانتر بیربکەینەوە، پێدەچێت بەهۆی بارودۆخێکەوە دایکی تووشی هەڵەیەك بووبێت، ئیتر ئەمە بووبێتە بەرنامە و کچەکەشی بەهەمان شێوە بێت، لەئێستادا پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکان فراوان بوون و تائێستاش هەوڵی خۆ رۆشنبیرکردن دەدات، بۆیە هیچ کەسێك بەرپرس نییە لەکەسێتی کەسانی خێزان و دەوروبەر.

هەمووکەسـێك لەژیانـی خۆیدا هەوڵ دەدات کەسـێك بکاتە هاوڕێی خۆی کە دڵسـۆز و بەئەمەك بێت، لەرۆژگاری ئێستاماندا دۆزینەوەی ئەو کەسە مەحاڵە، چونکە هەمیشە مرۆڤەکان بەگومانەوە لەیەکتر دەڕوانن، گومانی تێدا نییـە دەرەنجامە نێگەتیڤەکان وایکردووە ئەو متمانەیە بـەرەو کاڵبوونەوە بچێت. ئەوەی لەژیانی (شـاخەوان)دا دەیبیسـتین هیچی کەمترنییە لەژیانی کچێك کەتووشـی کاری خراپ دەبێت، چونکە تووشی حاڵەتێکی دەروونی وابووە وەك خۆی دەڵێت چارەسەرکردنی ئەستەمە:

وەرگرتنی لەزانکۆ

شاخەوان، لەکاتێکدا قوتابی پۆلی شەشی ئامادەیی بووە کەسـێکی جـددی بووە، زانیویەتی چـۆن کاتەکانی بۆ خوێندن و خوێندنەوە تەرخان بکات، ئەمەش وایکردووە نمرەیەکی باش بەدەست بهێنێت و لەیەکێك لەکۆلێژەکان وەربگیرێـت. خوێندن هەموو ئاواتێکـی بووە، بەڵام کـە دەگاتە زانکۆ سەرجەم ئاواتەکانی پێچەوانە دەبنەوە، وەك خۆی ئاماژەی پێدەکات هەرگیز چاوەڕێی ئەوە نەبـووە کە بۆی هاتۆتە پێش.

شاخەوان دەڵێت: کەچوومە زانکۆ حەزم دەکرد کەسێك هاوڕێم بێت بەمانای وشە هەڵگری وشەی هاوڕێیەتی بێـت، یەکەم رۆژی چوونم بۆ زانکۆ لەبەشی تۆمارگەی زانکۆ بەهۆی کارەکەمانـەوە کەوتمە قسـەکردن لەگەڵ کوڕێکدا کەنـاوی رزگار بـوو، لەدوای گفتوگۆ زانیم لەهەمان ئەو بەشەیە منیش لێی وەرگیراوم، رزگار ئەو کوڕە بوو هەموو ژیانی منی فەوتان.

رزگارپێشتر لەپەیمانگابوو، لەبەرئەوەی لەیەکەمەکان بـووە لەزانکۆ وەرگیراوە، کە ئەمـەی باس کرد زۆر دڵم پێی خۆش بوو وتم هاوڕێیەتی کەسـێکی زیرەك و جددی دەکەم، ئیتر لەورۆژەوە بووینە هاوڕێ و رۆژانـە زۆربەی کاتەکانمان بەیەکەوە بەسەر دەبرد، بـە ڵا م

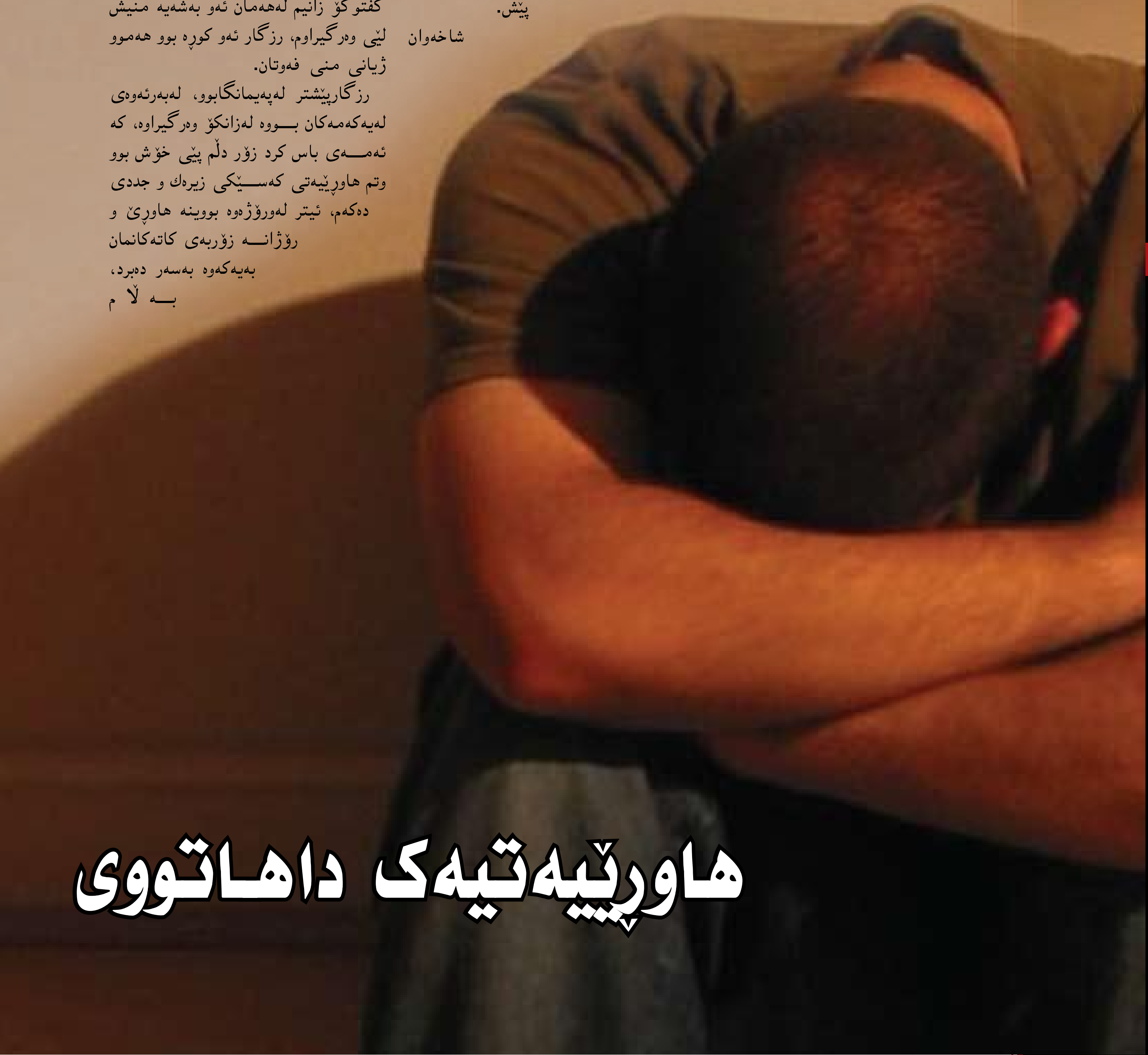

هاوڕێیەتیەک داهاتووی

قوتابییەک لەناودەبات

رزگار رۆژانە دوای تەواوبوونی وانەکانمان نەدەڕۆیشتەوە هەر لەزانکۆ دەمایەوە، پێم دەوت ئەمە کارێکی باش نییە دەیکەیت، چونکە کاتەکان هەروا بەخۆڕایی دەڕوات. ئەم قسانەی من بێسوود بوو، تارۆژێك بەمنی وت تۆ بۆچی زوو دەڕۆیتەوە؟ رۆژێك لەگەڵمدا بمێنەرەوە بزانە دوای دەوام چەند خۆشترە تا کاتی دەوام!

شاخەوان دەڵێت: وتنی ئەم قسەیە زۆر سەیر بوو، دەمویست بزانم بۆچی خۆشترە؟ لەبەرئەوە بڕیارمدا منیش بمێنمەوە.

مانەوەم لەگەڵ رزگاردا لەکۆلیژ بۆدوای کۆتایهێنانی دەوام:

رۆژێك لەدوای تەواوبوونی وانەکان لەزانکۆ مامەوە، رزگار وتی: شاخەوان تۆزێکی تر هەندێك برادەرم هەیە پێتی دەناسێنم و دوایی دەچینە دەرەوەی زانکۆ!

لەکافتریا دانیشتبووم کە برادەرەکانی هاتن، دوو کچ و کوڕێك بوون، لەدوای یەکترناسین وتیان بابڕۆین، وتم رزگار بۆ کوێ دەچین؟ وتی تۆ وەرە و حەقت نەبێت. منیش لەگەڵیاندا رۆیشتم چووین بۆ پارکی ئازادی، لەوێ زۆرماینەوە تا ئێوارەیەکی درەنگ، زۆر هەستم بەشەرم و دڵەراوکێ دەکرد، چونکە باسی هەندێك بابەتیان دەکرد هەرگیز لەژیانمدا گوێم لێیان نەبووە، پێم وتن دەبێت من برۆم زۆر درەنگ بووە.

لەبەرئەوەی لەخێزانەکەماندا هەمیشە لێپرسینەوە هەبووە، باوکم زۆر تووڕە بوو کە تائێستا نەهاتوومەتەوە و لەهەمان کاتدا پرسیکم نەکردووە، پەشیمان بووم لەوەی لەگەڵیاندا رۆیشتم، لای خۆم بڕیارمدا جارێکی دیکە نەچمەوە.

چۆن کەوتمە هەڵەوە

رزگار بۆ رۆژی دوایی پێی وتم شاخەوان پێیت خۆش بوو ئەوکەسانەت ناسی؟ هەست دەکەم تۆ کەسێکی شەرمنیت، پێمخۆشە کەمێك کراوەتر بیت، وتم نا سوپاس حەزم لەو جۆرە کەسانە نییە و پەشیمانم، من ئەمەم وتوو، رزگار: وەڵامی دامەوە و وتی تۆ هەڵە دەکەیت ئەوانە کەسی باشن و دەستی کرد بەوەسفکردنیان، ئەوەندەی تر قەناعەتی پێکردم هاوڕێیەتیان بکەم، ئەمە یەکەم هەنگاونانم بوو بەرەو هەڵدێربوون.

ئیتر لەمەوە وام لێهات لەگەڵ دایك و باوکمدا درۆ بکەم و هەرجارەی شتێکیان پێ بڵێم، چونکە نەمدەتوانی وازیان لێبهێنم، ئەوەشم بەلاوە سەیر بوو لەگەڵ هەموو ئەو کارە خراپانەی رزگار دەیکردن، کەچی لەخوێندندا زۆرباش بوو، بەڵام من تەواو دواکەوتووم و کۆنترۆڵی خۆمم لەدەستدا. رۆژانە دوای دەوام لەگەڵ یەکێك لەهاوڕێ کچەکانمدا دەچوومە دەرەوە بۆ ئەو شوێنەی خۆمان پێمان خۆش بوایە. فێری چەندین کاری خراپیان کردم، تاکار گەیشتە مەی خواردنەوە و جگەرەکێشان.

باوکم رۆژێك لێم تووڕە بوو وتی بۆنی جگەرەت لێدێت، سوێندم بۆ خوارد جگەرەم نەکێشاوە، هەرچەندە ئەوکاتە جگەرەکێشێکی تەواو بووم، ئەوەی پێی دەوترێت شەرم لەنێوان من و رزگار و هاوڕێکانماندا نەما، ئەمە زیاتر وایلێکردم بەرەو کاری خراپتر بەرێت، تەنانەت شەوێك لەماڵێك دەهاتمەوە، توانای رۆیشتنم نەمابوو، بۆیە لەسەر شەقامەکە کەوتم و نەمتوانی هەڵبستمەوە، کاتژمێر ٣:٣٠ی شەو بوو ئەگەرچی شەوێکی سارد بوو، لەو کاتەیە پۆلیس بەشەقامەکاندا دەڕۆیشتن، کە منیان بینی یەکسەر هاتنە لام و لەگەڵ خۆیاندا بردیانم بۆ مەرکەز و دەستیان کرد بەلێپرسینەوە لێم، کە زانیان توانای قسەکردنیشم نەماوە وازیان لێم هێنا تا رۆژبۆوە، بۆ بەیانی پرسیاریان لێکردم کە ئیش و کارم چییە؟

منیش بەوردی هەمووشتێکم بۆ باس کردن، دەموت بەڵکو کەسێك هەبێت یارمەتیم بدات و لەم کارە خراپانە رزگارم بکات. وتی تۆ ناتوانیت برۆیت تا باوکت نەهێنیت، چونکە تۆ خەواڵو بوویت کە گیراویت، دەبێت وەلی ئەمرت بێت ئینجا دەتوانین بەرت بدەین، منیش هەموو گیانم دەلەرزی چۆن بە باوکم بڵێم؟ چونکە درۆم لەگەڵدا کردبوو، پێم وتبوو دەچم بۆ ماڵی هاوڕێیەکم راپۆرتمان هەیە لەوێ پێکەوە دەینووسین. ئێستا پێی بڵێم گیراوم دەبێت چیم پێ بڵێت؟ نەمدەزانی چارەیەك چۆن بدۆزمەوە؟ بەڵام دانم نا بەخۆمدا و تەلەفۆنم بۆ کرد.

هەرگیز ئەوەم بیرناچێتەوە چۆن لێم تووڕە بوو کە چی دەکەم لە سجن؟ هات بۆلام لەشەرما نەمدەتوانی تەنانەت سەریش بەرز بکەمەوە، زۆر پەشیمان بووم لەوەی چۆن خۆم و باوکیشم خستە ئەم حاڵەتە ناخۆشەوە، لەدوای وەرگرتنی کەفالەت بەریاندام، لەدواییدا داوای لێبوردنێکی زۆرم لەباوکم کرد تا لێمخۆش بێت و لەماڵەوەش باسی نەکات، چونکە توانای شەرمەزاربوونم نەبوو.

ئیتر لەو رۆژەوە هاوڕێیەتی رزگارم نەکردو تەنانەت لەلاشی باسم نەکرد ئەو شەوە چیم بەسەرهاتووە و چۆن گیراوم، هەرئەوەندەم پێ وت ئیتر لەمڕۆوە هاوڕێیەتی یەکتر ناکەین،چونکە ناتوانین سوود بەیەکتر بگەیەنین.

کە بیردەکەمەوە چۆن کەوتمە ئەو هەڵە گەورەیە لەژیانمدا، هەمیشە لەناخەوە خەفەتی پێ دەخۆم و تەواو وێرانی کردووم، ناتوانم بۆ چرکە ساتێکیش لەبیر خۆمی بەرمەوە.

رووخساری جوان و بوونی پارە خۆشبەختی دروستدەكات؟

جوانـــی و دەوڵەمەنـــدی زۆرجـــار بوونەتە بنەمایەكی سەرەكی بۆ هاوسەرگیریی، چونكە زۆرێك لەكچـــان ئاواتەخوازن كـــوڕان ئەم دوو خاڵەیان تێدا هەبێت، ئەگەر ئەو دوو داواكارییەیان بۆنەهێننەجێ، ئەوا بە نەخێر وەڵامیان دەدەنەوە. ئـــەو جۆرە كچانـــە پێیانوایە كە خۆشـــبەختی لەپارە و رووخســـاری جواندایـــە. لێرەوە دەكرێت بپرسین بۆچی كچان هەمیشە بەدوای كوڕێكدا دەگەڕێن كـــە یەكێك لـــەو دوو داواكارییەیان تێدابێت و گرنگی بەلایەنی رۆشنبیری نادەن؟ ئایا كوڕانیش بەهەمان شـێوە بیردەكەنەوە؟ لەم ئانـــەدا تاچەند هەردوو رەگـــەز توانیویانە لەو هەڵبژاردنەیاندا خۆشبەختی دەستەبەربكەن؟ بۆ وەرگرتنی بۆچونی هەردوو رەگەز، لەسەر ئەم تەوەرە ئەم راپۆرتەمان سازكرد...

(گەشـــاو عباس) وەك قوتابیەكی زانكۆی گەشەپێدانی مرۆیی، جۆری بیركردنەوەی كچانی نێو زانكۆمان بۆ بەیان بكات و لە پێوەند بەم باســـەوە دەڵێت: لەناو زانكۆدا ئەوەی گرنگە لای كچان ئەوەیە دەبێت ئەو كوڕەی وەك(دۆستێك ـ كەپلێك) هەڵیدەبژێرێت، لەرووخساردا جوان و سەرنجڕاكێش بێت و لەباری ئابووریشـــدا خـــاوەن ئابوورییەكی بەرز بێت، ئەمـــەش بۆ هەمـــوو كـــەس رێناكەوێت، بەڵام كوڕانیش ئەوە بەهەند وەردەگرن كە كچان جوان و دیار بن، نموونەی ئەو كەسانە

لەدوای هاوسەرگیریەکەدا دەرکەوتووە کە تاچەند لێکتێگەیشتن و خۆشەویستی لەنێوانیاندا هەیە و توانیویانە ببنە نموونەی خێزانی بەختەوەر.

لەبەرامبەر بۆچوونەکەی (گەشاو)دا، (کاردۆ عومەر)یش وەك قوتابی زانکۆ، باس لەوە دەکات کە: لەزانکۆ و پەیمانگاکاندا، کچان زۆر گرنگی بەکوڕی جوان و بەتایبەت خاوەن سەروەت و سامان دەدەن، هەمیشە ئەو کوڕانە زیاتر لەلایەن کچانەوە هاوڕێیەتی دەکرێن، هەرچەندە کوڕانیش ئەوە دەزانن کە کچان لەبەر جوانی یاخود دەوڵەمەندییە خۆیان لێنزیك دەکەنەوە، گرنگی بەکوڕێك نادەن کە رۆشنبیر یاخود زیرەك بێت، بەڵام لەبەرئەوەی کچ زیاتر سەرنجڕاکێشترە تا کوڕ، بۆیە زۆرجار ئەو کوڕانەی کە جوانن بەهەمان شێوە بەدوای کچی جواندا دەگەڕێن و پەسەندیان دەکەن.

بۆچوونەکان چ هی کچان بێ و چ کوڕانیش بێ لەمەڕ ئەم پرسە جیاوازن، هەر بۆیە (ژینۆ والی) پێچەوانەی هەردوو قوتابی (گەشاو و کاردۆ)ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە: مەرج نییە هەموو کچێك گرنگی بەجوانی و دەوڵەمەندی کوڕ بدات، بەپێچەوانەوە هەندێك کچ بیرکردنەوەیان جیاوازە و خۆشەویستی و بوونی متمانە لەنێوانیاندا خاڵێکی جەوهەرییە و پشتی پێدەبەستن، لەسەرەتای هاوسەرگیریدا کچان وەك نەریتێك داوای ئاڵتون و ماڵی جیا دەکەن، بەڵام هاوکات داوای ئەوەیان لێدەکەن کە دڵپیس و رەزیل نەبن، کەواتە ئەوە دەزانن کە خۆشبەختی لەرووخسارو پارەدانییە و تەنانەت بەشێوەیەکی رەها ناتوانێت دروستشیان بکات.

دەڵێن کاسەی پڕ ئاشتی ماڵە، ئەم پەندە (شۆخان عەبدوڵڵا)بۆ پاڵپشتی قسەکانی خۆی دەیهێنێتەوە و پێیوایە: ئەو خێزانانەی دەوڵەمەندن زیاتر خۆشبەخترن لەخێزانە هەژارەکان، چونکە بەدەست نەبوونیەوە گیرۆدە نەبوون و گرفتەکانی ژیان نارەحەتیان ناکات، بەڵام خێزانە هەژارەکان زۆرجار لەبەر گرفت و ناخۆشییەکان بیر لەژیانی خۆیان ناکەنەوە، تەنانەت بەویستی خۆیان خواردن ناخۆن و پۆشاکی جوان ناکرن، بۆیە کچانیش هەوڵ دەدەن شوو بەکوڕی دەوڵەمەند بکەن، ئینجا ئەگەر جوانیش بێت باشترە. زۆرێك لەکچی جوان دەبینین شووی بەکەسێك کردووە کە وەك خۆی نییە و هاوکوفی ئەو نییە، بەڵام لەبەرئەوەی سەروەت و سامانی هەیە، قبوڵی دەکات.

توێژەرانی کۆمەڵایەتی ئاماژە بۆئەوە دەکەن کە لەئێستادا لەهاوسەرگیریدا وەك مۆدێلێکی لێهاتووە کە دەبێت لانی کەم کوڕان ماڵێکی باش و ئاڵتونێکی زۆر بۆ کچان بکەن، بەبێ ئەوەی هەست بەوە بکەن کە ئەگەر توانای دارایی باش نەبێت چۆن دەتوانێت لەدواییدا ژیانێکی ئاسوودە فەراهەم بکات، لەگەڵ ئەمانەشدا مەرج نییە هەموو کچێك بەوشێوەیە بێت، بەڵکو گرنگی بەلایەنی رۆشنبیری و ئاکاری کوڕەکە دەدات و هەوڵدەدات لەکاتی پێکەوەنانی خێزانەکەیاندا هاوکارێکی باش بێت، چونکە تێدەگات لەوەی کە لەدواییدا ئەوە خۆیانن تووشی کێشەی دارایی دەبنەوە و ناتوانن بەئاسوودەیی بژین.

ئەم بیرکردنەوانە لەکەسێکەوە بۆ کەسێکی دیکە دەگۆڕێت، ئەوەی کە گرنگە ئاماژەی پێبکرێت ئەوەیە کە لایەنی رەوشت و ئاستی رۆشنبیری و هۆشیاری بکرێتە پێوەر بۆ هاوسەرگیری، نەك لایەنی مادده و رووخسار، چونکە بەتێپەڕبوونی کات جوانی رووخسار بەرەو گۆڕان و شێوان و تێکچوون دەچێت و پێدەچێت سەروەت و سامانیش بەردەوام نەبێت، ئەوەی دەمێنێتەوە خۆشەویستی و راستگۆیی و جوانییەکانی دیکەی ژیانی نێوان ئەو دوو کەسەیە، بۆیە گرنگە بەبیرکردنەوەیەکەی دیکە لەم مەسەلەیە بڕوانین و بیر لەداهاتوو بکەینەوە.

چۆن مامەڵە لەگەڵ کەسێکدا بکەین کە ناکۆک بین؟

چۆپی کەمال، فەرمانبەر لەوەزارەتی رۆشنبیری باس لەوە دەکات، بەهۆی کارەکەیەوە زۆرجار بەریەککەوتنی لەگەڵ ئەوکەسانەدایە کە خوشی ناوێن و حەزناکات کاریان لەگەڵدا بکات، بۆ راپەڕاندنی کارەکانی ناچارە ئەو پێوەندیە بەردەوام بێت، چۆپی دەڵێت: هەریەك لەمرۆڤەکان بەجۆرێکی تایبەت بیردەکەنەوە، ئەمە وا دەکات بیرکردنەوە و رەفتاری بەرامبەرمان بەدڵ نەبێت، بۆیە ئەو جۆرە رەفتارانەش بێزارمان دەکات.

بۆچوونەکان جیاوازدەبن ئەگەر کارەکانمان لەچوارچێوەیەکی سنوورداردا نەبێت، بۆ نموونە دراوسێکانمان تا چەند بەریەککەوتنەکانمان لەخواستی خۆماندایە:

سەروەر نورەدین، مامۆستای بنەڕەتی دەڵێت: بەبۆچونی من کەسێك جێگەی نارەحەتیە بۆمان ئەگەر راستەوخۆ کارمان لەگەڵدا بکات، بەڵام دراوسێیەکانمان ئەگەر چی زۆر نزیکیش بێت ئەوەندەی کاریگەری نابێت، چونکە دەتوانین پێوەندیە کۆمەڵایەتییەکانی لەگەڵدا بپچڕێنین، بەڵام لەکارکردندا کاریگەری لەسەر دەرەنجامەکانی کارەکاندا هەیە. پێوەندی کۆمەڵایەتی ئەوەندە زەحمەتە کە لاوازبێت و بپچڕێت، لەوە زیاتر بترازێت جێگەی خۆی ناگرێتەوە.

لەخێزانەکانیشدا بەهەمان شێوە پێدەچێت دووان لەئەندامانی خێزان ناکۆك بن و حەز لەبەریەککەوتنی یەکتر ناکەن، بەڵام ئایا چۆن دەتوانن پێکەوە لەژێر سەقفی خێزانێکدا کۆببنەوە، لەم لایەنەشەوە، پارێزەر (شنۆ توانا) دەڵێت: ژیانی خێزانی کوردی گۆڕانکاری زۆری بەسەردا هاتووە، ژیان بەرەو ئاڵۆزی و پشێوی رۆیشتووە هەر ئەمە وایکردووە کە قبوڵکردنی رای ئەندامێکی خێزان ئاسان نییە، دەبێتە هۆی دروستبوونی دەمەقاڵێ و ناخۆشی، بینیومانە چەندین ئەندامی خێزان توڕەیی خۆیان بەکوشتنی یەکتر دەربڕیوە ئەمە لەسنووری خۆشەنەویستن و بێزاری دەرچووە، بەڵام لەوکاتەی لەفەرمانگەیەکدا دوو کەس یەکتریان خۆش ناوێت، تەنیا کار رادەپەڕێنن ناچارنین بەریەککەوتنەکەیان بۆ پتەوبوونی پێوەندی کۆمەڵایەتی و روحی بێت وەك ئەوەی لەناو خێزاندا هەیە. دەبێت رێز لەیەکتریش بگرن ئەگەرچی بەلاشیانەوە ئاسان نەبێت.

مامۆستا ئەکرەم ساڵح، دەڵێت: پێوەندیە کۆمەڵایەتیەکان لەشوینێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە دەگۆڕێت، بۆ نموونە من وەك مامۆستایەك ئەگەر لەگەڵ بەڕێوەبەرەکەمدا یەکترمان خۆشنەوێت ئاساییە، بەڵام قوتابییەك منی خۆشنەوێت و بێزاربێت لەبینین و وانەوتنەوەمدا، ئەوا کاریگەری لەسەر فێربوون و وەرگرتنی زانیارییەکاندا دەبێت، لەهەمان کاتدا پێدەچێت من هەست بەوەش ناکەم کام لە قوتابییەکان منی خۆش ناوێت، لەم حاڵەتانەدا

تەنیا کاریگەری لەسەر یەك لایەن دەبێت، بـــەڵام لەفەرمانگەیەکدا ئەمە جیاوازترە کاریگـــەری لەســـەر راپەڕاندنی کاری فەرمانبەران و هاووڵاتیان دەبێت.

لەرووی دەروونیەوە پچڕاندنی پێوەندیە کۆمەڵایەتیـــەکان کاریگەریان لەســـەر لایەنی دەروونی هەیە لەکاتێکدا ناچاربێت قبوڵی هەموو ئەو بەریەك کەوتنانە بکەیت لەگەڵ کەسی بەرامبەردا کە روودەدات، بۆ خوێندنەوەی ئـــەم حاڵەتە دەروونناس (دلێر مەجید) دەڵێت:

حاڵەتێکـــی دەروونـــی خـــراپ لەناو تاکـــی کوردا دروســـتبووە زۆر بەکەمی کەســـی بەرامبەری قبوڵە، بۆیە دەبینین بە سادەترین وشـــەی بەرامبەر هەڵچوون روودەدات، یاخود هـــەوڵ ئەدەن ئازاری دەروونـــی یەکتر بـــدەن، ئـــەم ئازاردانە راســـتەوخۆ کاریگەری لەســـەر لایەنی دەروونی هەردوولا هەیـــە، بەتێپەڕبوونی کات پێوەندییەکانیـــان بـــەرەو لاوازبوون دەچێت.

کاریگەریە خراپەکان لەکاتی راپەڕاندنی کارەکان دروست دەبێت، لەو کاتەی ناچارن کە پێکەوە کارێك بکەن، لەوە قورستریش یەکێکیان لەلای خۆیەوە بێزاربێت لەکەسی بەرامبەر و حـــەز لەرەفتار و گفتوگۆی لەگەڵیدا نەکات.

بۆئەوەی زاڵ بین بەســـەر دەروونماندا دەبێـــت هەوڵ بدەین کەمتر ئەو کەســـانە ببینین کە پێوەندیمان باش نییە یاخود حەز لەتێکەڵاوبوونـــی ناکەین، بەڵام لەهەموو حاڵەتەکان قورســـتر ئەوەیـــە ئەگەر دوو هاوسەر بێزاربن یان یەکتریان خۆشنەوێت لەبـــەر منـــاڵ ناچاربن پێکـــەوە بژین، ئەمجۆرە حاڵەتانە ناراستەوخۆ کاریگەری لەســـەر لایەنـــی دەروونی هـــەردوولا و تەنانەت مناڵەکانیشیان هەیە.

دەکرێـــت ئەگەر لەگەڵ کەســـێکدا پێوەندیمـــان بـــاش نییـــە یـــان حەز لەتیکەڵاوبوونـــی ناکەیـــن بەجۆرێکی دیکـــە رەفتـــار بکەین، واتـــە هەوڵ بدەین ئـــەو ناکۆکی و رقەی لەدڵماندا هەیە لەبیرخۆمانـــی بەرینەوە و لایەنە جوانەکانـــی یەکتر بدۆزینـــەوە نەوەك بەدوای کەموکوڕی یەکتردا بگەڕێین تا زیاتر لەیەکتر بێزار و ناکۆك بین.

هەریـــەك لەئێمـــە لەژیانـــی رۆژانەمانـــدا رووبـــەڕووی کەســـانێك دەبینەوە کە مەرج نییە خۆشـــمان بوێن یاخـــود بگونجێین لەگەڵیاندا، بۆ نموونە دراوســـێیەك یان کەسێك لەشوێنی کارەکانماندا، تەنانـــەت لەخێزانەکانمانـــدا، لەهەمـــان کاتدا ناچارین رەفتار و مامەڵەیـــان لەگەڵدا بکەین، بۆیە تووشـــی رووبەڕووبونەوەی ناخوش دەبینـــەوە، بەڵام چۆن زیرەکانـــە بتوانین ئەو مامەڵەیە بەدروســـتی ئەنجام بدەین بەبێ ئـــەوەی هەســـتی پێبـــکات، لەکاتێکـــدا ئەگـــەر ناکۆکیش بوونی هەبێـــت. بۆئەوەی بزانین هۆکارەکان چین وا دەکات تەنیا کارەکان رادەپەڕێندرێـــن و هیچ پێوەندییەکـــی روحی لەنێوانیاندا نییە.

بەسەرهاتی ئەو کچەی کەبەهۆی ناز هەڵگرت

بەسەرهاتی ئەمجارەمان زۆر جیاوازە لەهەموو بەسەرهاتەکانی تر، چونکە هەموو ئەو کەسانەی کە جارەکانی تر ژیانیانم وەك بەسەرهاتێك دەگێڕایەوە، هەموو هۆکاری تووشبوونیان بەکێشەکان هەژاری بوو، بەڵام بەسەرهاتی تارا بەهۆی ناز هەڵگرتنی دایك و باوکی و دەستبڵاویەوە بووە.

(تارا) لەخێزانێکدا دەژیا کە هەموو پێداویستییەکانی ژیانی بۆدابینکرابوو، هەر لەسامانی زۆر و داهاتێکی گونجاو تا نازانم چی دیکە، جگە لەمەش (تارا) نازی زۆر لە رادەبەدەر دەدرایە. نازهەڵگرتنی تارا گەیشتبووە ئەوەی کەهەموو جۆرە ئارەزووەکانی بۆ دابین بکرێت، دایك و باوك و خوشك و براکانی زۆر نازیان هەڵدەگرت و هەر داواکارییەکی هەبووایە بۆیان جێبەجێدەکرد، کاتێك کە چووە کۆلێژ لەلایەن باوکییەوە ئۆتۆمبیلێکی بۆکڕدرا کەبووە هۆی لەناوچوون و ئاوابوونی خۆری تەمەنی.

تارا هەموو بەیانیەك وەك گشت قوتابیانی هاوتەمەنی بۆ خوێندن رووی دەکردە کۆلێژ و سەرنجی هەموو کوڕەکانی هاوپۆلی خۆی راکێشابوو، هەم لەبەر جوانی لەش و لارەکەی و جلوبەرگە مۆدێرنەکانی و هەم لەبەر ئۆتۆمبێلە نایابەکەی و هاوکاری کردنی تارا بۆئەو سواڵکەر و هەژارانەی بەردەم دەرگای کۆلێژ. سەرەڕای ئەوەی تارا بەهۆی نازهەڵگرتنی ماڵەوەیان کردبوویە کچێکی لووت بەرز و خۆبەزلزان. ئەم هۆکارانە هەموویان وایکردبوو کەزۆربەی کچان و کوڕانی زانکۆ ئیرەیی پێببەن و زۆربەیان لەخۆیانەوە رقیان لێدەبۆوە، زۆربەی کچەکان حەزیان لێینەدەکرد یان نەیاندەویست هاوڕێیەتی بکەن، خۆیان بەدوور دەگرت لێی.

(ئەیوب) کوڕێکی هاوپۆلی تارا بوو لەخێزانێکی هەژار و کەمدەرامەت بوو، بەڵام سەرەڕای ئەوەی کە هەژار بوو ئەو هەمیشە بەدوای کاری سێکسی و رابواردن و ئاڵوودەی خواردنەوە کهولییەکان بوو. هەمیشە قەرزدارو سەرلێشیواو بوو. تابڵێی گەنجێکی گەندەڵ و بێکەڵکبوو. مرخی لە تارا خۆشکردبوو تەماحی لە ئۆتۆمبێل و سامانەکەیان بوو. بەردەوام هەوڵیدەدا خۆی لە(تارا) نزیك بکاتەوە تا لەئەنجامدا توانی بەهۆی کچێکەوە کە هاوپۆلی هەردووکیان بوو توانی وردە وردە خۆی لە(تارا) نزیك بکاتەوە، تاتوانی خۆی بکاتە برادەری و خۆی زۆر لێنزیك بکاتەوە، لەبەر ئەوەی تارا برادەری کەمبوو زۆربەی قوتابییەکان حەزیان لێنەدەکرد، ناچار بوو برادەرایەتی ئەم کوڕە گێرەشێوێنە بکات.

(ئەیوب) بەجۆرێك خۆی لێنزیکردەوە کەبتوانێت دەست بەسەر ژیانی کچێکی سەرمایەدار بگرێت بۆ ئەوەی پارەی رابواردن و خواردنەوەکانی خۆی پێدابین بکات. هەموو بەیانیەك لەرێگای رادەوستاو تاوەکو تارا دەگەیشت و شوێنی ئۆتۆمبێلەکەی بۆدەگرت. هەمیشە زۆر بایەخی پێدەدا. تارا وەك کچێکی تازەپێگەیشتوو کە لەخێزانێکدا گەورە بووە کەباوك و دایکی دەوڵەمەند بوون و زۆر بایەخیان پێداوە،

...نی بێسنووری دایک و باوکیەوە خۆی کوشت

حەزی لێبوو لەناو زانکۆشدا کەسێك هەبێت بەو جۆرە بگرە زیاتریش بایەخی پێبدات وەك خزمەتچیەك بەدواوەی بێت. ڕۆژانە لەکاتی ڕێستەکاندا لەناو کۆلێژ (ئەیوب)وەك پاسەوانێکی تارا خۆی پیشان دەدا و هاوکاری دەکرد. کتێبەکان و سەرجەم شتوومەکەکانی بۆ هەڵدەگرت تا دەگەیشتە نزیك ئۆتۆمبێلەکەی و تەنانەت هەندێکجار دەرگاکەشی بۆ دەکردەوە، تالە ئەنجامدا تارا بەجۆرێك هۆگری بوو نەیدەتوانی وازی لێبهێنێت. بەبەردەوامی بەیەوەکە کاتیان دەبردەسەر و دەچوونە دەرەوە. ڕۆژ لەدوای ڕۆژ هەموو خەڵك بە پێوەندیەکەیانیان زانی، (ئەیوب) توانی وەها متمانەی تارا بەلای خۆیدا رابکێشێت تالە ئەنجامدا چیرۆکێکی خۆشەویستی لەنێوان تاراو ئەیوبدا دروستبوو کە بەجۆریك تارا وازی لە ناوبانگی خێزانەکەی هێنابوو هەموو شتێکی دەکرد بۆ ئەوەی (ئەیوب) ڕازی بکات. زۆربەی جارەکان پارەی دەدایەو تەنانەت هەندێکجار زێڕەکانی خۆشی دەدایە ئەیوب و تا لەئەنجامدا شەیتان بەتەواوی زەفەری پێبردن و کەوتنە کاری سێکسی ناشەرعی و دوای چەند مانگێك تارا دووگیان بوو. ئەیوبیش ئەم هەلەی قۆستەوە بۆ ئەوەی بتوانێت هەموو مەرامە گلاوەکانی لەسەر حسابی تارا جێبەجێبکات. تارا بۆ ئەوەی ڕزگاری بێت لەم کێشەیە بە هەموو شتەکان ڕازی بوو تەنانەت زێڕ و پارەکەش هەمووی پێشکەشکرد و تەنانەت ناچاربوو ئۆتۆمبێلەکەشی بفرۆشێت و پارەکەی بدات بە ئەیوب.

لەئەنجامدا ئەیوب هەموو ئاواتە گڵاوەکانی خۆی هێنایە دی و هەرچیەکی دەویست کردی، پارەو پولی کچێکی لووت بەرزی نەزانی بۆ خۆی برد، ئەمجارەیان کە زانی تارا هیچ پارەی بەدەستەوە نەماوە بیداتێ بۆیە وێنەو گرتە سێکسییەکانی نێوانی خۆی و تارای بە ئامێری مۆبایل لەناو برادەرە کەم ڕەوشتەکانیدا بڵاوکردەوە و بەتەواوی ئابڕووی کچەی برد. تارا کاتێك بەمەی زانی، ئیتر بۆی دەرکەوت کە ئەو هەموو تەمەنی بەهەڵەدا چووبوو ئەو متمانە زۆرەی کە ئەم بەکەسێکی نادیار بەستبووی گەورەترین زیانی لێدا. ئەو کوڕەی ئەم وایدەزانی خۆشیدەوێت تەنیا ئەمی لەبەر پارەو سەروەت سامان دەویست و ئەمیش لە بەردەم کۆمەڵگە تاوانبارە، چونکە بەداخەوە ئافرەت هەمیشە دەبێت باجی هەڵەکانی بدات و هەمیشە ئافرەتان سزا دەدرێن، بەڵام پیاو هەرگیز سزا نادرێت. ئەمە لەلایەك لەلایەکی تر ئەم ئێستا پەردەی کچێنی هەڵوەریەوەو وێنەی لەناو ئامێری زۆربەی هەرزەکارە سەرلێشێواوەکانی ئەم کۆمەڵگەیەدا هەیە، بۆیە تارا دنیای لەبەرچاو ڕەش بوو و ئێوارەیەکیان وەك هەندێ کچی تری ئەم شارەی کە ئێمەی تیایدا دەژین لەترسی قسەو توانجی خەڵك و لەترسی سزادانی کۆمەڵگە بە بڕێك نەوت خۆی سووتاندو کۆتایی بە مۆمی تەمەنی هێنا.

ئەو کچەی کە بەڕێوەبەرەکەی تەماعی تێ کردبوو!

مرۆڤ کاتێك ناچار دەبێ بڕیارێکی قورس بدات، حەتمەن هۆکارێکی راستەوخۆ و پاڵنەرێکی بەهێز لەپشت ئەو بڕیارەوە دەبێت، ئەگینا کەسێك بڕیار بدات واز لە وەزیفە بێنێ، وەك ئەوەی (لەیلا) کردی، ئایا هەر لە خۆڕا و بە هۆیەکی بچووکەوە ئەم کارە دەکات؟؟ بێگومان وەڵامەکەشی نەخێرە، دە کەوایە با بزانین چ بارودۆخێك بوو وای لە (لەیلا) کرد ئەو بڕیارە بدات. ئەم ریپۆرتاژە گێڕانەوەی بەسەرهاتی وەزیفی ئافرەتێکە کە فشاری زۆر و تەماحی بەرپرسەکەی وای لێدەکات بڕیار بدات چیتر نەچێتەوە بەلای وەزیفەدا. هەر لە سەرەتاشەوە جڵەوی گێڕانەوە دەدەینە دەست کچێکی هاوڕێی خۆی بە ناوی (هێڤی) و دواتر (لەیلا) خۆشی بەشێکی بەسەرهاتەکەیمان بۆ دەگێڕێتەوە. جا با بزانین کێشەی ئەو چی بوو؟؟

سەرەتای دامەزراندن

وەرز بەهارێکی فێنك و رەنگین دەبێ (لەیلا) یەکەم رۆژی بوو لە فەرمانگەکەی دەوام بکات، بەر لەوەی بچێتە دەوامەکەی لە دڵی خۆیدا دەیوت: دەبێ خۆم زۆر قەشەنگ و جوان بکەم. با لە یەکەم رۆژەوە رەخنەم لێنەگرن، ئەوە فەرمانگەیە و خەڵك قسە دەکات. دەمێك لە بەردەم ئاوێنەکە خەریکی خۆی بوو. کە تەواو بوو ناوی خوای لێهێنا رۆیشت. کاتێك وەك فەرمانبەرێکی تازە گەیشتە فەرمانگەکەی یەکەم کەسێك لە فەرمانبەرەکان کە چاوی پێیکە وت (هێڤی) بوو. (هێڤی) کە دیقەتی دایە، لەجێی خۆیەوە چاوی ئەبڵق بوو. لە دڵی خۆیدا وتی: چما خودا مرۆڤی ئەوها جوانیشی دروست کردووە؟! (هێڤی) ئەو ساتانە بەمجۆرە دەیگێڕێتەوە و دەڵێ: یەکەم جار کە پێی نایە ناو فەرمانگەکەمان چاوم پێیکەوت. بەڕاستیش زۆر سەرنجڕاکێش بوو، سەرەتاش وامزانی خاوەن مامەڵەیە ئیشێکی کەوتۆتە لامان، حەزم دەکرد ئیشەکەی بکەوێتە لای من بۆی بکەم. کە هاتە ژوورەوە بە رێکەوت بەرەو رووی من هات و دوای سڵاو کردن پرسیاری لە من کرد و وتی: بەڕێوەبەری گشتی لە کام ژوورە؟ منیش وتم: کارت پێیەتی؟ وتی: لێرە دامەزراوم و فەرمانی دامەزراندنەکەمی پێنیشان دەدەم. وتم: بەدوامدا وەرە. ئیدی خۆم لەگەڵی چووم. بردمە ژووری بەڕێوەبەری گشتی. بە خۆم هاتمە دەرەوە. نزیکەی نیو کاتژمێر لە ژووری بەڕێوەبەری گشتی گیر بوو. مـن دەمزانی هۆی گیر بوونەکەی جەنابی بەڕێوەبەری گشتییە و جوانی ئەم شۆخە سەرنجی راکێشاوە ئەگینا خۆ

پێناسـاندن ئەوەندەی دەوێ؟؟ ئینجا هاتە دەرەوە. مـن هەر لە نزیك ژووری بەڕێوەبەر راوەستابووم. چاوێكی بەملاو بەولادا گێڕا و دووبارە منی بەدی كردەوە و هاتەوە لای من. پاش ئەوەی خۆی پێناساندم، سوپاسی كردم و شـوێنی كاركردنی خۆی هەر وەك بەڕێوەبەر پێی وتبوو. بەڕێكەوت ژوورەكەی تەنیشتم دەرچوو، كە سەر بە هۆبەكەی من بوو. ئەو رۆژە (لەیلا) دڵی زۆر خۆش بوو، بەرادەیەك هەر كەسێ بیدیتبایە بەڕوونی ئەو خۆشیی و گەشـییەی لە رووخساریدا بەدیدەكرد. من بەرپرسی بەشەكەی ئەویش بووم، ئەو ژوورەی كە ئەو دەبوایە كاری تێدا بكات فەرمانبەرێكی پیاوی لێبوو كە ناوی (دڵشـاد) بوو، من دەمزانی چەند ژنانییە و چەنـد حەزی لێیـە ژن و كچ لە دەور و خولیدا بن. بۆیە پێشبینیم دەكرد بە چوونی (لەیلا) بۆ ئەو ژوورە لە رۆژانی دواتر كێشە پەیدا ببێت. (لەیلا)م بانگی ژوورەكەم كرد كارەكەیم پێڕاسپارد و ئاگاداریشم كردەوە كە تا پێیدەكرێـت تەنیا خەریكی كاری خۆی بێت و وریای قسـە و قسـەڵۆك و شـتی وا بێـت. دوو هەفتە بەسـەر دامەزراندنی (لەیـلا)دا رەتببوو و نێـوان من و (لەیلا) زۆر خۆش و بەهێـز بوو. (لەیلا) لەو ماوە كورتەدا زۆر هۆگری من ببوو، هەردووكمان وەك دوو خوشـك لەگەڵ یەك مامەڵەمان دەكرد. كچێكی ئیشـكەر و چاپووك بوو، حەزمدەكرد بەبێ سەر ئێشە خەریكی ئیشی خۆی بێت. لەم ماوەیەدا هەسـتم هەندێك نارەحەتە. دواتر بۆم دەركەوت كە لە دەست (دڵشاد) وەڕس ببوو، بۆیە رۆژێك پێیوتم كە حەز دەكات لە شوێنی خۆی نەمێنێت و بێتە ژوورەكەی من كار بـكات. منیش پێموت داواكارییەك بەرز بكەوە لە سەری رازی دەبم و بەرزی دەكەمەوە بۆ بەڕێوەبەری گشتی. رۆژی دواتـر داواكاریەكەیم بەرز كردەوە بۆ بەڕێوەبەری گشتی، دوای چەند خولەكێك بەڕێوەبـەری گشـتی بانگـی كردە لای خۆی. لەوێ دیار بوو كێشـەكەی لێپرسی بوو، ئەویش وتبووی وەرە خۆم سزای دەدەم. پێشـی وتبوو وەرە نووسـینگەكەی من و پاش ماوەیەكی تر دەتكەمـە بەڕێوەبەری نووسـینگە. كە لەلای بەڕێوەبەری گشتی هاتەوە دڵـی زۆر خۆش بوو. وتم: ها چی بووە وا بەكەیفی؟ وتی: چۆن بەكەیف نەبم بەڕێوەبەری گشـتی داوای لێكردم بچمە نووسـینگەكەی ئەو. وتم: بەخوا پێمباش نییـە بچییە ئەوێ. وتی بـۆ؟ وتم دوایی بۆت دەردەكەوێت.

كاركردن لە نووسینگەی بەرپرس

(هێڤی) بەردەوام دەبێ لە گێڕانەوەكەی و دەڵێ: سێ چوار رۆژی پێچوو (لەیلا) هیچ كێشـەیەكی وەهای نەبوو. بووە دوو هەفتە، نیوەڕۆیـەك (لەیلا) هاتە لام و بەپێكەنینەوە وتی (هێڤی) وەرە كچێ قسـەیەكی خۆشت بـۆ بگێڕمەوە. وتم: خێرە، دەی بزانم چییە؟ وتی: ئەوێ رۆژێ بەڕێوەبەر بانگی كردمە ژوورەوە و وتـی دەرگاكـە داخە و هەندێ قسـەی تایبەتیت لەگەڵ دەكـەم. منیش سەرم سووڕما و دەرگاكەمم داخست. وتی: دەمەوێ ئەو قسـانەی كە دەیكەم لە بەینی خۆمـان بێ و كـەس پێینەزانێتـەوە. وتی لەراسـتیدا بەو ماوە كەمەی كە تۆم ناسیوە گەلێ شـتی باشی تۆم بۆ دەركەوتووە. من راستە تۆزێك لە تۆ گەورەترم، بەڵام ئەزموونم لـە تۆ زیاترە باوەڕ دەكـەم ئەو بڕیارەی كە داومـە رازی بیـت لەسـەری زۆر قازانج دەكەی. وتم بڕیاری چی؟ وتی: بڕیارم داوە بێمە داخوازیت. منیش سـەرم لە بڕیارەكەی سـووڕما، چۆن پیاوێكی چل ساڵە داوا لە كچێكی بیستودوو سـاڵەیی دەكات شووی پێبكات. وتم مامۆسـتا زۆر سوپاست دەكەم كە جێگـەی متمانە و رێزی تـۆم، بەڵام ناتوانـم داوایەكەت قبووڵ بكەم. كە وام پێ وت رەنگی تێكچوو، رەتكردنەوەی داواكەی زۆر پێناخـۆش بوو. هەر چۆنێك بێت ئیزنی دام بچمە دەرەوە.

كێشەكانی (لەیلا) زۆرتر دەبن

(هێڤـی) بەبڕیارێكـی وەزاری لـەو فەرمانگەیـە دەگوێزرێتەوە بۆ شـوێنێكی دیكـە و ئیدی ئاگای لە (لەیلا) نامێنێت. با لێرەوە گوێ لـە (لەیلا) خۆی بگرین و بزانین بەسـەرهاتی ئەو لەگەڵ بەڕێوەبەرە گشـتییەكەی بەچی گەیشت. (لەیلا) بەم شێوەیە باسی خۆی كرد و وتی: دوای ئەوەی داواكـەی بەڕێوەبەری گشـتیم رەتكردەوە، لە رۆژی دواتـرەوە جەنابی بەڕێوەبەر بەبێ بایەخەوە مامەڵـەی لەگەڵدا دەكردم، بەڵام هیچ جۆرە فشارێكی تری لێنەدەكردم. پێشتر پاداشـتی جۆراوجۆری بۆ دەنووسیم كەچی ئەوانەی هەموو لێبڕیم. منیش دەنگم نەكرد و هیچ بەسەرخۆمدا نەدەهێنا. ئینجا كە دیتی ئەوانە سـوودیان نییە ئەمجارە، پاداشتی لە جارانیش زیاتر بۆ دەنووسیمەوە. چەند جارێك پاش دەوام هێشـتمیەوە و پاشـان پاداشتی بەقەد نیوەی مووچەكەمـی بۆم دەبڕیەوە. هێشـتنەوەی پـاش دەوام چەنـد جارێكی تریش دووبارە بۆوە. رۆژێكیان كە پاش دەوام مابووینەوە. وتی وەرە لە ژوورەكەی من كار بكە. منیش نەمزانی مەبەستێكی هەیە. لە ژوورەكەی ئەو مامەوە و ئەو كارانەم دەكرد كە ئەو داوای كردبوو. ئینجا دوای تەواوبوونی كارەكەی وتی: (لەیلا) دانیشـە كارم پێتە. وتم: فەرمووو كاری چیت پێمە من درەنگی ماڵەوەم، سـەرەڕای وەزیفـەی خۆم كاری زیاتریشـم پێدەكەی. ئیدی كۆمەڵێك شتی لەو بابەتەم وت. وتـی: ئەگەر حەز بكەی لەمڕۆوە ناهێڵم یـەك كاری زیادە بكەی و پاداشتیشت زیاتر بۆ دەبڕمەوە. بەو مەرجەی بە داواكارییەكانی من رازی بیت. وتم: من ناتوانم شـوو بە تۆ بكەم تەمەنمان لەیەكەوە زۆر دوورە. وتی: ئێ باشـە بەبێ شوو كردن بێت. با بەنهێنی بێ شـوو كردنەكە. پاشان كە زانی هـەر رازی نابم وتی با پێوەندیمان بەیەكەوە هەبێت و كەسیش پێینەزانێ. پاش ئەو قسـەیە بووە مشـتومڕمان بە تووڕەیی هاتمـە دەرەوە و فەرمانگەم بەجێهێشـت. رۆژی دواتر نەچوومە دەوام. پاش دوو رۆژ نـاردی بە شـوێنما و چوومە ژوورەكەی و وتی ئـەوەی لە نێوانماندا روویدا با لە نێوان خۆماندا بێ و كەس پێی نەزانێت. بەمجۆرە شـتەكەمان بە نهێنی هێشتەوە. دە رۆژێكی بەسـەر داچوو دووبارە دەسـتی پێكردەوە. ئەمجـارە هەر لـە ژوورەكـەی خۆی كە خەریكـی كاری فەرمانگە بووم هەر هێندەم زانی دەرگای ژوورەكەی داخسـت و دوای ماوەیەك كە غافڵ ببووم، لە پڕ لە پشتەوەڕا پڕی دامێ و توووند بەخۆیەوەی كوشـیم و كەوتە ماچ كردنم تا خۆم لە دەستی دەرهێنا خەریك بوو بخنكێم، پەرداخێكی شووشـە لە سـەر مێزەكەی بەردەمم بوو، دەستم دایە و لە تەپڵی سـەریم دا. كە چـاوم بەم دیمەنە كەوت یەكسـەر دەرپەڕیمە دەرەوە. بەڕاكردن بـەرەو دەرگای دەرەوە غـارم دا. تەنیا مام حوسێنی پاسـەوان لە ناو فەرمانگە بوو كە چـاوی پێمكەوت وەها شـڵەژاوم و لە من زیاتریش كەسـێك لە فەرمانگە نییە واقی وڕما و وتی ها كچـم چیببووە، ئەوە تۆ تا ئێسـتا لە ناو فەرمانگە بەم درەنگە وەختەوە چیتدەكرد؟ گوتم خەریكی كاری خۆم بووم و هیچ دەنگم نەكرد و رۆیشـتم. بەیانی كە چوومەوە فەرمانگە كەس بە مەسـەلەكەی نەزانیبوو ئەویش هیچ قسەی نەكرد و رۆژی دواتر نووسراوێكم نووسی و داوای واز هێنانم كرد و چوومەوە ماڵەوە و وازم لە فەرمانگە هێنا. پاش مانگێك لەم رووداوە ئەندازیارێك هاتە داوام و خوا كردییە نسـیب و شووم كرد و ببڕای ببڕ جارێكی تر نەچوومەوە سـەر وەزیفە.

ئەگەر تەماشا بکەین لەدێر زەمانەوە پیاوان و کۆمەڵگە بەگشتی حەزیان لەکوڕ بووە، ئەوەتا لەلای عەرەبەکان بەر لەهاتنی ئایینی ئیسلام کچانیان زیندە بەچاڵکردووە و لەلای زۆر لەنەتەوەو خێڵەکان ڕێز بۆ کچ دادنەنراوە.

خودای گەورە ئەگەر منداڵبدات کوڕ بێت یان کچ وەك خەڵاتێك لەلایەن کۆمەڵگەوە تەماشا دەکرێت، بەڵام دەبێ ئەوەش بزانین زۆربەی کۆمەڵگە باوکسالارییەکانی ڕۆژهەڵات حەزدەکەن کوڕیان ببێت نەك کچ، چونکە کوڕ بەپیرۆزتر تەماشا دەکەن، ڕەنکە بۆ ئەمەش هەندێك بیروبۆچوون و هەندێك بیروباوەڕی تایبەتی هەبێت.

ئەگەر کوڕم ببێت، ئەوا هاوسەرەکەم زیاتر منی خۆش دەوێت، ئەمە باوەڕی خاتوو هاژەیە. ناوبراو وای دەبینی بوونی کوڕ لەناو یەك ماڵدا بوون و یەکپارچەیی ئەو ماڵە بەهێز دەکات و ناهێڵێت ئەو ماڵە تووشی لێکترازان و لەبەر یەك هەڵوەشان بێت، بۆیە

ئامادەکردنی: دیارسالار

بۆچی خێزانەکان حەزیان لەکوڕە؟

هەمووومان حەزدەکەین کە کوڕمان ببێت، نـەك کچ. ئەگینـا وەك خۆمان دەزانین هەردووکیـان پیرۆزن چ کوڕبێت چ کچ، بەڵام کۆمەڵگە کوڕی پێ خۆشترە.

خاتوو نیان ئەحمەد بوونی کوڕ بۆ ئەوە دەگەڕێنێتەوە کە ئەگـەر ماڵێك کوڕیان بێـت یان کچیان ببێت، ئەوا ئازادن، بەڵام بەشیوەیەکی گشتی پیاوان زیاتر حەزیان لەکوڕە، نـەك کچ. لەبەر ئـەوە ئێمەش حەزمان لێیە ببین بە دایکی کوڕان.

ئەگەر کوڕ نەبێت هاوسـەرەکەم تەڵاقم دەدات، ئەمە قسـەی خاتوونێکی تەمەن بیست و پێنج سـاڵان بوو وەك ئاماژەی پێدا کە ئەگەر کوڕ نەبێت هاوسـەرەکەی ئەینێرێتەوە بۆ ماڵی باوکی، چونکە ئەم بەڵێنی پێداوە کە کوڕیـان ببێت و لەبەر ئەوەی کە تائێستا هەر کچیان بووە، ئیتر ئەمجارەیان دەبێت کوڕبێت.

خاتـوو گوڵاڵە ئەسـعەد وای دەبینی ئەگەر بەویسـتی ئافـرەت خۆی بێت، حـەزدەکات کـە کچی هەبێـت، بەڵام کۆمەڵگە بوون کوڕی فەرزدەکات، چونکە دایك حەزدەکات کەسـێك هەبێت یامەتی بدات نەك لەبەر ئـەوەش کە کچان زیاتر هاوکاری دایکیـان دەکەن، بەڵام کۆمەڵگەی باوکسـالاری زیاتر پیـرۆزی دەداتە کوڕان بۆیە ئافرەتیش ناچارە بۆ لەبەبەر چاوگرتنی کۆمەڵگە بیەوێت کە کوڕی هەبێت.

دکتۆرە بیلاڤ وەك پزیشکێکی ئافرەتان ئاماژەی بەوەدا کە لەڕووی تەندروستییەوە ئافرەت هیچ رۆڵێـك نابینێت لەوەی کە کوڕی ببێت یان کچ، چونکە لەئەنجامی یەکگرتنی کرۆمۆسـۆمەکان روودەدەن، بەڵام کۆمەڵگەی ئێمە چونکە تەقلیدی و خێڵەکیـە، تەنیـا تاوانەکە دەخاتە پاڵ ئافرەتەکە.

خاتـوو شـەپۆل وەك توێژەرێکـی کۆمەڵایەتی ئاماژەی بەوەدا پێوسـیتە هەمووومان ئەوە بزانین کە بوونی کوڕ یان کچ هەردووکیـان منداڵن خودای گەورە پێمان دەبەخشـێت، بەڵام بوونی کوڕ کە زۆر پیـرۆزی دراوەتـێ دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی وشیاری تاکەکان کە نەیانتوانیوە خۆیان رۆشنبیر بکەن، هەر لەسەر نەریتی خێڵەکی مـاون، چونکە نەریتی خێڵەکی پیرۆزی دەداتە کـوڕان، نەك کچ. بۆیە ئافرەتـان ناچارن کە کوڕیـان ببێت بۆ ئەوەی لای هاوسـەرەکەیان و کۆمەڵگە خۆشەویست بن.

خاتوو هیرۆ حاجی اسـماعیل کەئێستا دایکی کورێکە ناوبـراو وای دەبینی کە کوڕ بۆ کۆمەڵگای ئێمە زۆر پیویسـتە بۆ یە هەموو دایکان خـەو بەوەو دەبینن کـە کوریان ببێـت لەجیاتی کچ چونکە کچ لەناو کۆمەڵگای ئێمەدا هیچ جۆرە نۆرمێکی کۆمەڵایەتی گرنگی نیەو تەنیا وەك هاوڵاتی پلە دوو تەماشا دەکرێت بۆ هەمووومان کاتێـك کەدەزانین کە دەبیـن بەدایکی کـوران زۆر دلخۆشدەبین بەپیچەوانەوە کاتێك کەدەبین بەدایکی کچـان خـەم دامان دەگرێت.

خاتوو بەناز حەسەن عەلی کە ئێسـتا دایکی دووکچـە رای پیچەوانـەی هەبـوو بـەوەی کەکـوڕو هەردووکیان مرۆڤـن دیاریەکن لەلای خودای گەورەو میهرەبانەوە، ئەگەر منداڵەکەی کەدەتبێت کوربێت یان کچ ئەوا هەریەکەیان خۆشیەکی تایبەتی خۆی هەیە ئەگەر کوربێت دەبێتە پشـت وپەنا ئەگەرکچیش بێت هاوکاریمان دەکات بەهەرحاڵ هەردووکیان

وەك خەڵاتێـك لەلایەن خودای گەورەو پیمان بەخشـراون، بەڵام ئەوجیاوازیە ی کەهەیـە بۆبوونی کوڕ یـان کچ لەلایەن کۆمەڵگاوە دروستکراوە چونکە کورلەلایەن کۆمەڵگاوە بەهێز وتواناوە تەماشا دەکرێت بەڵام کچ بە ڕەگەزێکی ناسك بیهێز.

بەڵام دەبێت ئەوەش بزانین کە زۆربەی کۆمەڵگاکانـی مرۆڤایەتـی بەتایبەتی کۆمەڵـگا باوکسـالاریەکانی ڕۆهەڵات حەزدەکـەن کوریان ببێت نەك کچ چونکە کوڕ بەپیرۆزتر تەماشا دەکەن .

بوونی کوڕبۆ نۆرمە کۆمەڵأ یەتیەکان دەگێڕێتـەوە ئەمەباوەڕی خاتـوو نیهال ئەحمـەدە کەناوبـراو ئامـاژەی بەوەدا کەزیاتر لەناو کۆمەڵـگا رۆژهەلاتیەکان وبەتایبەتـی کۆمەڵـگای کـوردەواری کورپیـرۆزی خۆی هەیـە لەبەر ئەوەی کەئەم کۆمەڵگایانـە حەزدەکەن خاوەنی هێزبن و هەمیشـە بەهێزە باس لەشتەکان بکەن چونکە کۆمەڵگای ئیمە کارتیکراوە بەکۆمەڵگای عەرەبی کەکۆمەڵگایەکی خێللەکی بـووە بەدرێژای مێژوو تەنانەت عەرەبکان بەر لەهاتنـی ئاینی پیرۆزی ئیسـلام کچیان زیندەبەچاڵدەکرد و هیچ ریزێکیان بۆکچان دادەنەدا بۆیە ئەم نەریتە لەئەنجامـی هاوسـێیەتی وتیکەڵاوبوون تیکەڵ بەئێمەش بووە .

ئەگەر کورم نەبێت ئەوا هاوسـەرەکەم تەلاقـم دەدا، ئەمەبـاوەڕی خاتوو هەناو ئەحمەدە کەئێستا چاوەروانی کۆرپەلەیکی کوڕە،ناوبـراو وای دەبینی بوونی کۆربۆ ئافرەت زۆرباشە رۆلی ئەو ئافرەتە لەناو ماڵدا بەهێز دەکات لەلایەکی ترەوە ئەگەر ماڵێك کوریانببێت تەبای لەناو ئەوماڵەدا دروست دەبێت ئەوکۆرپەلە کورە یەکپارچەی ئەو ماڵە بەهێز دەکات ناهێلێت تووشـی لیکترازان بێت بۆ هەموو مان حەزدەکەین کەکورمانببێت .

نیوەڕۆی لێدەهات نەخۆشخانە بەرەو چۆڵبوون دەچوو، هەموو پزیشك و كارمەندانی نەخۆشخانە كارەكانیان بەجێدەهێشت و دەڕۆیشتنەوە بەرەو ماڵ، نەخۆشەكانیش لە چاوەڕێی رەحمەتی خودای گەورە و تاكو تەنیا بوون و هاوكارەكانیان نەیاندەزانی كاتێك كە باری تەندروستی نەخۆشەكەیان تێك دەچوو روو لەكۆێ بكەن و هانایان بۆكێ بەرن، ئەمە بەسەرهاتی نەخۆشێك و هاوكارەكەیەتی لە یەكێك لە نەخۆشخانەكانی شاری هەولێردا بردیانەسەر.

ئێوارەیەكیان دایكی سۆلین تووشی نەخۆشیەكی كوشندەهات و روویانكردە هەموو نەخۆشخانە تایبەتییەكانی شاری هەولێر، بەڵام لە هیچكامیان شوێنێكیان بۆ حەوانەوەی نەخۆشەكەیان دەست نەكەوت لەبەر ئەوە روویانكردە نەخۆشخانەیەكی حكومی و ناچار لەوێ خەواندیان، چەند رۆژێك لەو نەخۆشخانەیە لەبەشی فریاكەوتنی خێرا مانەوە، بەڵام دواتر ناچاریان كردن كە رووبكەنە یەكێك لەنهۆمە بەرزەكانی ناو نەخۆشخانە، ئەمانیش وەك هەموو نەخۆشەكان روویان كردە یەكێك لەو قاوشانەی كەتەنیا بەناو بەنەخۆشخانە هەژماردەكرێت، بەڵكو هیچ جۆرە نۆرمێك و پرانسیپێكی نەخۆشخانەی تیادا نەبوو. لێرەوە كارەساتێكی غەمگیناوی بۆ هاوكاری نەخۆشەكە دەستی پێكرد كاتێك كە دایكی باری تەندروستی تێكدەچوو ناچار دەبوو داوا بكات كە پزیشكی ئێشكگر بێت بۆ چارەسەری، بەڵام پزیشكی ئێشكگر هیچ سەردانێكی نەدەكردن و بەهیچ شێوەیەك لەهیچ كام لەنەخۆشەكانی نەدەپرسیەوە، هەر لەدوای كاتژمێر (٢)ی نیوەڕۆوە پزیشكی ئێشكگر دەچوو خۆی لە ژووری تایبەت بەخۆیاندا دەنووست یان تەماشای تەلەفیزیۆنە تایبەیەكەی خۆی دەكرد، بەهەرحاڵ دەرگای دادەخست بەرووی نەخۆشەكاندا و كەس فریای دایكی سۆلین نەدەكەوت كاتێك كە باری تەندروستی تێكدەچوو، بەڕاستی رۆژگارێكی ناخۆش بوو، سۆلین چاوەڕێی فریادڕەسێكی خەیاڵی بووە وەك ئەو فریادڕەسە وەهمیەی كەلەناو لەفلیمەكاندا پەیدا دەبێت كەسێكی نوقوم بوو لەناو ئاودا رزگار بكات، تۆبڵێی لەجیهاندا ئەم هەموو زانا بلیمەت و بەناوبانگەی ئەوروپا و رۆژهەڵاتی ئاسیا كە هەوڵدەدەن ئاژەڵێك

بەسەرهاتی نەخۆشێک

یـــان زیندەوەرێکی ورد لەمـــردن رزگار بکـــەن، هەوڵنـــادەن فریای نەخۆشـــێك بکەون لە وڵاتێکی جیهانی سێیەمدا کە چاوەڕێی ئەوەیە چارەسەرێکی سەرەتایی بۆبکەن و لە مـــەرگ رزگاری بکەن، بـــەڵام ئەمە روونـــادات لەبـــەر ئەوەی کەزیندەوەریان گیاندارێکن کە لە ئەورووپا دەژین و لەرووی تەندروستیەوە زۆر زیاتر جێگەی بایەخدەبێـــت لە مرۆڤێك کە لە وڵاتیکی جیهانی ســـێیەمدا ژیان دەباتە ســـەر، چونکە ئەو بـــارە ماددییەی کە ئەمرۆ کۆمەڵگەی ئێمـــەی هەژاندووە وای لەهەموو کەسێك کردووە کە بەهانای نەخۆشـــێکەوە نەچێت کەپێویســـتی بە چارەسەرە.

کە شەو دادەهات هۆڵی نەخۆشخانەکە تەواو کپ دەبوو، بەجۆرێك کەس نەدەما و دەنگ و ژاوەژاوی رۆژ هەمووی هێور دەبۆوە تاوە ناتاوێك نەخۆشـــێك گیانی دەبەخشی و خێرا وەك ئەوەی بەکتریایەك بێت هەر زوو لەنەخۆشـــخانەکە رەوانەی دەرەوە دەکـــراو دەنێـــردرا بۆمزگەوتەکان بۆئەوەی تەرمەکەی بشـــۆن و رەوانەی سەر قەبرانی شار بکرێ تا لەوێوە رەوانەی جیهانێکی نوێ دەکرێت کە تائێستا کەس نازانێت چۆنە ئەژین و چۆن ناژین.

دایکی ســـۆلین رۆژ لـــەدوای رۆژ باری تەندروستی بەرەو خراپبوون دەچوو تەنانەت کار گەیشـــتە ئەوەی کەهەموو پزیشکەکان بەمردوو حســـابی بۆبکەن، بەڵام ئەمجارەشـــیان نەمـــرد هاتەوە ناو دنیای مرۆڤایەتی، بەڵام پاش ماوەیەك بەیانییەك لەپڕێکدا باری تەندروســـتی تێکچوو، ئەوەبوو هەرچی پزیشـــکی ناو ئەمشارەهەیە گەڕان، کەسیان ئامادەنەبوون بیبینن و چارەســـەری خێرای بۆ بکەن، هەموو پزیشـــکەکان ئەوەندە نەخۆشـــیان بـــۆ نووســـرابوو کەســـیان ئامادەنەبوون چارەســـەری بکەن، تەنانەت پزیشـــکی سۆنارەکە ئامادەنەبوو تەماشای ئامێری ســـۆنارەکە بکات لەکاتـــی ئەنجامدانی کارەکەیدا، هیـــچ جۆرە زانیاریەکی نەدا لەئەنجامدا نەخۆشەکەیان رەوانەی لای ئەویتر دەکرد، ئەمە بێجگە لەقەرەباڵغی ئێوارانی شـــەقامی پزیشـــکانی هەولێر کەبووە هۆی بێزاربوونی نەخۆشـــەکە تا لەئەنجامدا کاتژمێر دەی شـــەو کۆچی دوایـــی کرد. ئەمـــە بەســـەرهاتنێکی غەمگینایی بـــوو کە لەشـــارەکەماندا روویدا.

کێشەو گیروگرفتی نابینا لەناو کۆمەڵگەی ئێمەدا

خاوەن پێداویستییە تایبەتەکان بەشێوەیەکی گشتی و نابینا بەشێوەیەکی تایبەتی لەناو کۆمەڵگەکانی رۆژهەڵاتدا کێشە و گیروگرفتیان زۆرە، هۆکارەکانیشی زۆرن لەوانە رەنگە هەندێکیان پەیوەست بێت بەخودی کۆمەڵگە رۆژهەڵاتییەکان کە رۆشنبیرییان دەربارەی خاوەن پێداویستییە تایبەتییەکان نییە، چونکە تاکەکانی ناو کۆمەڵگە رۆژهەڵاتییەکان هیچ جۆرە زانیارییەکیان نییە دەربارەی مامەڵەکردن لەگەڵ کەسانی خاوەن پێداویستی تایبەتدا. بەشێکی هەرە زۆری نابیناکان بەدەست کێشەو گیروگرفتی ناو کۆمەڵگەوە دەناڵێنن، تەنانەت بەشێکی زۆری کێشەکان کێشەنین، بەڵکو مرۆڤی نا رۆشنبیر و نادروستی ناو ئەم کۆمەڵگەیەی ئێمە کێشەکانیان بۆدروستکردون، ئەوەی زیاتر ئەرکی سەرەکی منە لەم ریپۆرتاژەدا تیشک خستنە سەرکێشەو گیروگرفتی نابیناکانە لەزاری خۆیانەوە بۆئەوەی بەشێوەیەکی پراکتیکیانە لە قەیران و کێشەکانیان بگەین:

هەر لەناو باخچەکەی پەیمانگای رووناکی نابینایاندا ئەوەی سەرنجی راکێشام ئەو مرۆڤە نابینایەنەم بینی کە خودای تاك و تەنیا لەشیرینترین هەست بێبەشی کردوون کە بینینە، بەڵام ئەوان هەوڵدان بەردەوام بۆ ژیان، هەندێکیان خەریکی یاریکردن بوون و هەندێکی تر لەوان پێکەوە قسەیان دەکرد و هەندێکی تر خەریك بوون خۆیان فێری گۆچان دەکرد، هەندێکی تر لەو نابیانایانەی لە تە مە نی هەرزەکاریدابوون هەوڵیان دەدا بەهەستی دەست و قاچیان لەبری هەستی چاویان بتوانن تۆپتۆپێن لەگەڵ یەکتردا بکەن، ئەوەی من هەستم پێکرد ئەوەبوو کەهەموو قوتابی و مامۆستا نابیناکان هەوڵیان دەدا کە ژینگەیەك بۆخۆیان دروست بکەن کەژینگەیەکی نوێبوو جیاواز لەوژینگەیەی کە ئێمەی چاوساغ تیایدا دەژین.

کاتێك کە هەوڵ و کۆششی ئەم مرۆڤانەم بینی وتەیەکم بیرکەوتەوە کە دەڵێت (ژیان لەناو چاواندا نییە، بەڵکو ژیان لەناودڵدایە)، چونکە بەڕاستی ئەم وتەیە بۆ ئەم کەسانەیە کە نابینان و هەوڵدەدەن بە بەردەوامی ژینگەیەکی خۆش و ئارام بۆخۆیان دروست بکەن.

یەکێك لەو نابینایانەی کەزۆر سەرنجی راکێشام مامۆستایەکی چوستوو چالاك بوو کەقاتێکی رەشی پاك و خاوێنی لەبەردابوو، ئەوەندە خۆی و جلوبەرگەکانی جوان رێکخستبوو ئەگەر چاوێلکە رەشەکەی چاوی نەبوایە هەرگیز نەمدەزانی نابیانایە. مامۆستاکە زۆر بەگوڕوتینەوە خەریك بوو کۆمەڵێك قوتابی نابینای فێری بەکارهێنانی گۆچان دەکرد و مەشقی پێدەکردن چۆن بتوانن لەجیاتی چاوەکانیان سوود لەو گۆچانە وەربگرن و بتوانن بەهۆیەوە بەرێگەدا بڕۆن، ناوبراو خۆی بە مامۆستا یونس حوسێن پێناساندین، ناوبراو وەك یەکەم خاڵ کە ئاماژەی پێدا ئەوەبوو وتی کە گەورەترین کێشە کە تووشی هەموو نابینایەك دەبێت ئەوەیە کەهەمیشە هەست بەتەنیایی دەکات، چونکە لەناو کۆمەڵگەی ئێمەدا زۆربەی نابیناکان هەست بەتەنیایی دەکەن و ناتوانن هاوڕێیەتی مرۆڤە چاوساغەکان بکەن، چونکە مرۆڤی چاوساغی ناو کۆمەڵگەی ئێمە تا ئێستا ئەو هەستەی تیادا دروست نەبووە کە هاوڕێیەتی کەسانی نابینا بکات، هەمیشە چاوساغەکان خۆیان لە مرۆڤە نابیناکان لادەدەن و نابیاناکان بەتەنیایی دەمێننەوە، ئەمە بێجگەلەوەی کە کەسانی نابیا کێشەی تریشان زۆرە، لەوانە کێشەیەکی سەرەکی تر کەرووبەڕووی هەموو نابیناکان دەبێتەوە ئەوەیە کە چاوساغەکان هیچ رەچاوێکی تایبەتی بۆ نابیناکان ناکەن و هیچ هاوکارییەکیان پێشکەش ناکەن، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە تائێستا لەناو کۆمەڵگەی ئێمەدا تاکەکان بەشێوەیەکی رۆشنبیرانە لە چەمکی نابینا تێنەگەیشتوون و نازانن کەنابینا بەردەوام پێویستی بەهاوکاری هەیە، واتا دەبێت مرۆڤی چاوساغ خۆی هەستی هەبێت و هاوکاری نابیناکان بکات، خۆ ئەگەر نابینایەك لەناو

عەلی دهۆکی

یونس حوسێن

مۆفەق ئەکرەم

باری کۆمەڵایەتی خۆیدا کێشەی هەبێت و ئەوانەی دەوروپیشتی بۆی باش نەبن، کارەساتە. لەبەر ئەوەی نابینا ناتوانێت بەرامبەر بەو هەموو کێشە راوەستێت و کەسیش هاوکاری نەکات، یەکێك لەوکێشانەی کەلەناو وڵاتی ئێمەدا زۆر رووبەڕوومان دەبێتەوە، نەبوونی شوێنی تایبەتە بە نابیناکان. بۆنموونە کاتێك نابینایەك کاری لەدەزگایەکی حکومی دەبێت، هیچ حسابێك بۆ کەسانی خاوەن پێداویستییە تایبەتییەکان نەکراوە و هەموو بینایەکان بەرزی و نزمییە. ئیمە کاتێك رووی تێدەکەین تووشی کێشەی زۆر دەبین و ناچارین کاری خۆمان بکەین بە هەرچۆنێك بێت، واتە دەتوانم بڵێم لەناو کۆمەڵگەی ئێمەدا تەنیا حسابیان بۆ کەسانی ئاسایی کردووە، یان لەکاتی پەڕینەوە لەشەقامەکاندا تووشی کێشە دەبین و کەس نییە هاوکاریمان بکات و زۆرجار دەبێت راوەستین تا کەسێکی خێرخواز خۆی دێت هاوکاریمان دەکات، ئەمە بێجگەلەوەی کەئێمە بێبەشین لەبینین کە خۆشترین و ناسکترین هەستە خودای گەورەو میهرەبان بەئادەمیزاد دەیبەخشێت. کێشەمان زۆرە بۆیە دەبێت چاوساغەکان هاوکاریمان بکەن و بەهەستێکی مرۆڤایەتیانە نەك وەك بەزەیی پێدا هاتنەوەیەك.

کاتێك مامۆستایەکی تری نابینا کە زۆر سەرنجی راکێشام بەراستی خاوەنی کەسایەتییەکی بەهێزبوو لە قسەکردندا و جۆرە نۆرمێکی کاریزمای هەبوو، ژمارەیەك کەس لەدەوری راوەستابوون و قسەی بۆ دەکردن، ناوبراو بەمامۆستا زیرەڤان بورهان وەك یاریدەدەری بەڕێوەبەری پەیمانگای نابینایان خۆی پێناساندین، ئاماژەی بەوەدا کەهەندێك کەسانی چاوساغ هەن باوەڕناکەن کەلەناو نابیناکاندا مرۆڤی سەرکەوتوو داهێنەر و بەتوانا هەبێت، چونکە بەشێك لە ئەندامانی ناو کۆمەڵگەی ئێمە تائێستا باوەڕیان بەهێز و توانای کەسانی نابینا نییە، وا بیردەکەنەوە کە مرۆڤە نابیناکان کەسانی بیدەستەڵات بن و نەتوانن هیچ جۆرە کارێك جێبەجێبکەن، لەراستیدا بەوشێوەیە نییە، چونکە نابیناکان کەسانێکی زۆر بەتواناو چاپوك و سەرکەوتوویان تێدایە کە بەراستی ئەگەر بواریان بۆ برەخسێت دەبنە کەسانی داهێنەر لەگشت بوارەکاندا، ئەوەی پێویستە لەگشت قوتابخانەکاندا ئەنجامبدرێت، دەبێت هەوڵبدرێت خەڵك وشیاربکرێنەوە دەربارەی کەسانی نابینا، چەمکی نابینا بەهەموو لایەك بگەیەنرێت و بزانن کە مرۆڤی نابینا وەك هەموو مرۆڤێکی ئاساییەو توانای کارکردنی وەك ئەوانە، تەنیا ئەوەندە نەبێت لەرووی بینینەوە لە تاکەکانی تر جیاوازە.

ناوبراو لەدرێژەی قسەکانیدا ئاماژەی بەوەدا کەپێویستە هەوڵبدرێت بایەخ بە خوێندنی نابینایان بدرێت، هەروەها هانی منداڵانی نابینا بدرێت کە رووبکەنە پەیمانگای نابینایان بۆ ئەوەی لەپاشەڕۆژدا بتوانن وەك هەموو مرۆڤەکانی تر کاری رۆژانەی خۆیان جێبەجێبکەن، خاڵێکی تر کە زۆر گرنگە ئەوەیە پێویستە هەوڵبدرێت و بوار برەخسێنرێت بۆ قوتابیانی نابینا پاش تەواوکردنی پەیمانگای رووناکی نابینایانی بنەڕەتی روو بکەنە ئامادەیەکان و تابتوانن دوای ئەوەش روو بکەنە زانکۆ و پەیمانگاکان. لێرەدا دوو ئامانجی سەرەکی دەپێکرێت، یەکەمیان قوتابیانی نابینا دەتوانن بڕوانامەی بەرز بەدەستبهێنن و خوێندن تەواوبکەن، دووەمیان دوای ئەوەی ئەو قوتابیە نابینایە دەچێتە ئامادەیی تێکەڵاوی قوتابیانی چاوساغ دەبێت و فێری مامەڵەکردن لەگەڵ کەسانی چاوساغ دەبێت، ماوەی ئەو سێ ساڵەی کە لەئامادەیی بەسەری دەبات، لەناو قوتابیانی چاوساغدا دەبێتە مرۆڤێکی کۆمەڵایەتی.

منداڵانی نابینا هەر لەدوای تەمەنی پێنج ساڵییەوە کێشەکانیان دەستپێدەکات، ئەمەباوەڕی بەڕێز مامۆستا موەفق ئەکرەم کانی کە مامۆستایەکی نابینایە لە سەنتەری رۆشنا تایبەت بەکۆمپیوتەری نابینایان. ناوبراو ئاماژەی بەوەدا مرۆڤی نابینا کێشەو گیروگرفتیان زۆرە لەناو کۆمەڵگەی ئێمەدا، بەتایبەتی لەبەر ئەوەی تاکەکانی ناو کۆمەڵگەی ئێمە خەڵکانێکن کە ئاستی رۆشنبیریان زۆر نزمەو ناتوانن کە بەشێوەیەکی باش مامەڵە لەگەڵ کەسانی خاوەن پێداویستییە تایبەتییەکاندا بکەن، بۆیە دەتوانم بڵێم مرۆڤی نابینا هەر لەوکاتەوەی کە منداڵە دەچێتە دەرەوەو خەڵکی دەیبینێت، چونکە تا لەناو ماڵی خۆیاندا رەچاوی تایبەتمەندی بۆکراوە زۆر هەستی پێنەکردووە، بەڵام کاتێك کە دەچێتە دەرەوە بەتایبەتی دوای تەمەنی پێنج ساڵان کەدەچێتە کۆڵان دەیەوێت یاری بکات، بەهیچ جۆرێك رەچاوی تایبەتمەندی بۆ ناکەن و هەندێك جار گاڵتەی پێدەکەن و پێیدەڵێن کوێرە، بۆیە ئیتر لەو تەمەنەوە نابیناکان رووبەڕووی کێشەی دەروونی و کۆمەڵایەتی دەبنەوە، ئیتر بەپێی قۆناغەکانی تەمەن کاتێك کە دەبیستێت چاوساغەکان چۆن دەژین و ئەو ناتوانێت وەك ئەوان بژی، ئیتر زیاتر کاریگەری لەسەری دروست دەبێت، ئەمە بێجگە لەوەی کە لەرووی خوێندنەوە تووشی کێشە دەبن لەگەڵ قوتابی و مامۆستا چاوساغەکاندا ئەگەر لەقوتابخانەیەکی ئاسایی بن، ئەمە بێجگە لەوەی کە هەمیشە کەسانی نابینا کاتێك کەسێك یارمەتیان دەدات، وەها هەستدەکەن کە ئەوکەسە بەزەیی بەواندا دێتەوە، کەئەمەش خۆی لەخۆیدا جۆرە کاردانەوەیەکی دەبێت لەسەر کەسایەتی نابیناکە، بەڵکو پێویستە هاوکاری کردنی مرۆڤی چاوساغ بەشێوەیەك بێت کە نابیناکە هەست بە کەموکوڕی نەکات و هەست نەکان کە شتێکی کەمە، بەڵکو وەها هەست بکات ئەو هاوکارییە تەنیا لەڕووی مرۆڤایەتیەوەیە، ئەوەی جێگەی خۆشحاڵییە کە ئێستا توانراوە بەهۆی تەکنۆلۆژیای سەردەمەوە نابیناکان دەتوانن سوود لە کۆمپیوتەر و ئینتەرنێت وەربگرن بۆ پڕکردنەوەی پێداویستی خۆیان.

گەنجێکی تری نابینا کەخۆی بە هێمن عەبدوڵڵا پێناساندین خەریکی یاری کردن بوو بە تۆپێکی باسکە، ناوبراو گلەیی ئەوەی هەبوو کە تائێستا شوێنی یاریکردن بۆ کەسانی نابینا دەستنیشان نەکراوە، کەسانی نابینا ناتوانن لەو شوێنانەدا وەرزش بکەن وەك مرۆڤە چاوساغەکان. لەبەر ئەوەی کە وەرزشی نابیناکان جیاوازە لە وەرزشی مرۆڤە ئاساییەکان و پێویستی بەکۆمەڵێك یارگای فەرشکراو و بە ئیسفەنجی تایبەت بەخۆی و هەندێك کەلوپەل هەیە کە تائێستا لە هیچ کام لەشارەکانی هەرێمی کوردستاندا بۆ نابیناکان دابین نەکراوە، بەراستی ئەمە جێگەی داخە، بەڵکو دەبوو بایەخ بە وەرزشی نابینایان و خاوەن پێداویستییە تایبەتییەکان بدرایە بۆ ئەوەی هەموو کەسێکی نابینا بتوانێت هیواو ئاواتەکانی بهێنێتەدی.

کەسێکی تری نابینا کەوتە وتوویژ لەگەڵمان ناوی هاوکار عەلی بوو، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا هەموو مرۆڤێك کێشەی هەیە. بەڵام کێشەی نابینا زیاترە، چونکە بێبەشە لە هەستی بینین و پێویستی بەوە هەیە کە مرۆڤە چاوساغەکان لێی تێبگەن و لێرەدا بەداخەوە هەندێك مرۆڤی چاوساغ هەن کە لە نابیناکان ناگەن و نازانن نابیناکان مەبەست و داواکاریەکانیان چییە، هەروەها ناوبراو لە درێژەی قسەکانیدا ئاماژەی بەوەدا کە بەشێکی زۆری کێشەکانیان لەوەدایە کە چاوساغەکان هاوکاریان ناکەن و گوێنادانە مرۆڤە نابیناکان، ناوبراو نەبوونی هۆشیاری کۆمەڵایەتی تاکەکانی بە هۆکارێکی سەرەکی دەزانی کە ناتوانن هاوکاری یەکتری بکەن، چونکە کۆمەڵگەی ئێمە نەك هەر تاکەکان هاوکاری مرۆڤی نابینا ناکەن، بەڵکو هاوکاری یەکتریش ناکەن.

سەرکێشیی، کیژێک

هێڤیـــن کچێکی هەرزەکاربوو لەخێزانێکـــی زۆر بەختەوەر لەگەڵ باوکی و دووخوشـــك و برا بچکۆلەکەیدا ژیانێکـــی ئارام و ڕێکوپێکی دەبردەســـەر، خێزانەکەیان ئەوەندە ڕێکوپێك و بەختەوەرانە هەڵســـوکەوتیان لەگەڵ

بەرەو ئاگر دەبات

یەکتریدا دەکرد کە ببوونە جێگەی ئیرەیی دراوسێ و خزم و کەسووکاریان. پاشان تەمەن هات وچوو لەپڕ رۆژێك لەناکاو دایکیان بە نەخۆشییەکی کتووپڕ دڵی لە لێدان کەوت و کۆچی دوایی کرد.

کۆچی دوایی دایکیان

لێرەوە نەهامەتی خێزانەکە دەستپێدەکات کە دایکیان کۆچی دوایی کرد، ئیتر باوکیان کەوتە دوای کارکردن و دابینکردنی بژێوی ژیان و نەیدەتوانی

بەشێوەیەکی ورد ئاگاداری منداڵەکانی بێت و چاودێریان بکات، تا لەئەنجامدا هەموویان بەهۆی بێرەحمی و خراپی کۆمەڵگە تووشی کێشەی خۆیانبوون و هەر یەکەیان بەهۆی هۆکارێکەوە لەرێگەی کەسێکی نابەجێوە لایانداو رووبانکردە کاری نابەجێی و لەرێی راست لایاندا.

سەرەتای کێشەکان

وەك خۆمان دەزانین کۆمەڵگەی کوردەواری لەهەموو کۆمەڵگەکان زیاتر بێ رەحمە بەرامبەر بە ئافرەتان، بەتایبەتی ئەگەر دایکیشیان لەژیاندا نەمابێت و هەروەها ئەگەر ئافرەت جارێك هەڵە بکات، ئەوا لێبووردنی نییە.

ئێوارەیەکیان دایکی هێڤین لەناکاو تووشی ئازارێك هات، چۆن ئازارێك ئازاری مەرگ بوو، هیچ جۆرە چارەیەکی نەبوو، لەئاکامدا کۆچی دوایی کرد و خێزانەکەیان بەبێ دایك مایەوە و پاش ماوەیەك لەدوای کۆتایی هاتنی پرسە هەر کەسە چوو بۆلای کارەکەی خۆی و هێڤینیش وەك خوشکەکانی چووە دەوامی قوتابخانە کە لەپۆلی دووەمی ناوەندی دیخوێند. ئالێرەوە قۆناغێکی نوێ لەژیانی ئەم خێزانە دەستپێدەکات.

ئاشقبوون بە رێگەیەکی هەڵە:

هێڤین کاتێك کە بەیانیان رووی دەکردە قوتابخانە لە رێگەی خۆیدا کوڕێك دەهاتە سەر رێگەی کە ناوی ئەیوب بوو، ئەم کوڕە بوو بە شەیتان و ژیانی دوارۆژی هێڤینی کردە دۆزەخ و هەموو بەیانیان دەهاتە سەر رێگەی داوای ژمارە مۆبایلی لێدەکرد، هەمیشە دەیویست کە ئەم کچە لەرێگەی راست لابدات و هانی دەدا کە پێوەندی خۆشەویستی لەگەڵدا ببەستێت و داوای لێدەکرد کە ببێت بە خۆشەویستی پێی دەوت کە ئەوی لە هەموو دنیا خۆشتر دەوێت، بەڵام وانەبوو بە پێچەوانەوە ئەیوب گەنجێکی داوێنپیسی گەندەڵی سێکسی بوو، هەمیشە خەریکی سێکس بوو، کەسێك بوو خەریکی فریودانی کچانی گەرەك بوو، ئەمجارەیان مرخی لەهێڤین خۆشکردبوو، دەیویست ئەمیش لەرێگە لابدات.

هێڤین کەوتە داوی خۆشەویستییەوە لەگەڵ ئەیوبدا، بەڵام چۆن خۆشەویستیەك کەبووە هۆی ئەوەی هەموو رۆژێك بەیانیان بەیەکەوە دەکەوتنە قسەو ئەیوب بە قسە لووسەکانی لەرێگەی راست لایدا و توانی وەهای لێبات کە گوڵی کچێنی هەڵبورێنێت و وەك چەندین کچی تری ئەو وڵاتە بووە قوربانی گەنجێکی داوێن پیس.

ئەیوب وێنەی هێڤین بڵاو دەکاتەوە

ئەیوب خاوەن دوکانێکی گەورەبوو ژمارەیەکی زۆر لەگەنجەکان لەلای دادەنیشتن و لەناو مۆبایلەکەیدا وێنەکانی هێڤینی بەگەنجەکانی ئەو گەرەکەدا بڵاوکردبۆوە، تا لەئەنجامدا ناوبانگی بەتەواوی زڕاو وەك کچێکی لەشفرۆش ناوی دابۆوە، ئیتر لەئەنجامدا هێڤین بەتەواوی ئابڕووی چوو لەناو کوڕەکانی گەرەکدا، تا وایلیهات ناچار بوو داوا لە ئەیوب بکات کە وێنەکانی رەش بکاتەوە، بەڵام کاتێك کە چوو بۆلای ئەیوب زۆر قسەی ناشرینی پێوت و سوکایەتییەکی زۆری پێکرد، هێڤینیش بە کەساسی گەڕایەوە ناچاربوو دەستبکات بەگریان، هەر بەفرمێسکی ناو چاوە گەشەکانیەوە بە هاوار و گریانەوە گەڕایەوە ماڵەوە، ناچار کەچووە ماڵەوە بینی کەکەس لەماڵەوە نییە دەستیکرد بە لەخۆدان و کەسیش نەبوو دڵی بداتەوە، پاشان وردە وردە بیری لەوە کردەوە کە خۆی بکوژێت، لە ئاکامدا ئەوتی کرد بەخۆیداو خۆی سوتاند و کۆتایی بە تەمەنی خۆی هێناو بوو بە قوربانی دابونەریتە کۆمەڵایەتیەکان بووبە قوربانی عاشقێکی هەڵە.

نامۆبوونی لاوان بەپ...

نەبوونی متمانە لەناو گەنجانـدا هۆکارە بۆ سەرنەکەوتنی ئەم پرۆسەیە، ئەمە باوەڕی خاتوو مەهناز عەلی بوو، ناوبراو وای دەبینی کەپرۆسەی هاوسەرگیری بەر لەهەموو شتێك پێویستی بەوە هەیە کە متمانە لەنێوانی گەنجەکاندا هەبێت بۆئەوەی کە ئەو پرۆسەیە بەشێوەیەکی سەرکەوتوو و ئەکتیڤانە بەڕێوەبچێت لەبەر ئەوەی کە لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا لەبەر هەرهۆیەك بێت متمانە لەنێوانی گەنجەکاندا کەم بووە و کەسمان باوەڕ بەوی تر ناکەین، گەنجێگ کاتێك کە دەچێت بۆ داوای کچێك ئەگەر کچەکەو کەسوکاریشی بناسێت، هەر متمانە ناکات و پرسیار لەهەموو دنیاو هەموو کەسانێك دەکات کە دەیانناسێت، کچێکیش ئەگەر کوڕێك بێت بۆ داوای هەمان پرسیار و لێکۆڵینەوە لەسەر کوڕەکە دەکات، لەبەر ئەوە نەمانی متمانە گەورەترین قەیران و کێشەی بۆ هەمووومان دروستکردووە، من خۆم باوەڕم بە کەس نەماوە و وەهام لێهاتووە زۆر زەحمەتە بتوانم بە کەسێك رازیبم، چونکە متمانەم بەهیچ کوڕێك نەماوە کە خاوەن ڕەوشت و کەسێکی باش بێت و چەندین جار کەسانێك هاتوون بۆ داوام و بەڵێنی زۆریان داوە، بەڵام من متمانەیان پێناکەم، واتە هۆکاری دواکەتن یان ڕوونەدانی پرۆسەی هاوسەرگیری نەبوونی متمانەیە بەیەکتری.

کێشەی نێوان هاوسەرەکان هۆکارێکی سەرەکین بۆ ڕوونەدانی هاوسەرگیری، ئەمە باوەڕی خاتوو بەناز حەسەن عەلی توێژەری کۆمەڵایەتی بوو، ناوبراو وای دەبینی کە لەرۆژگاری ئەمڕۆماندا هەزاران کەس هەن کەکێشەیان بۆدروست بووە لە دوای ئەنجامدانی پرۆسەی زەواج ئەویش خۆی لەچەند کێشەیەکدا دەبینێتەوە لەوانە لێکتێنەگەیشتن و متمانەنەبوون بەیەکتری و دڵپیسی هاوسەرەکان بەرامبەر بەیەکتری و رازینەبوونیان بەو واقیعەی کە دوای پرۆسەکە دروست دەبێت، ئەمانە هەمووی ئەو کێشانەن کە هەزاران هاوسەر واتە (ژن و مێرد) بەدەستیەوە دەناڵێنن، لێرەدا دەگەینە ئەنجامی ئەوەی کە گەنجەکانمان چ کوڕان چ کچان لەئەنجامدانی پرۆسەی هاوسەرگیری دەترسن و ناوێرن ئەنجامی بدەن، لەبەر ئەو کێشانەی کەدوای پرۆسەکە ڕووبەڕوویان دەبێتەوە. لەبەر ئەمە هۆکاری سەرەکی دواکەوتنی گەنجەکان لەپرۆسەی زەواج دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ئەوکەسانەی بەر لەوان پرۆسەکەیان ئەنجامداوە رازی نین بەو ژیانەی تیایدان، لەبەر ئەوە پرۆسەکە سەرکەوتوو نەبووە، ترسێکیش لەلای ئەو کەسانە دروست دەبێت کە ئەو پرۆسەیەیان ئەنجامنەداوە بۆ ئەوەی خۆیانی لێ بەدوور بگرن، وەك زۆر جار من پرسیارێکم لەو کچانە کردووە کە تەمەنیان سەروو چل ساڵەو تا ئێستا نەچوونەتەوە ناو پرۆسەی هاوسەرگیرییەوە، واتە بوونەتە قەیرە کچ، کە لێم پرسیون ئایە ئامادەن شوو بکەن؟ ئەوان وتویانە ئامادە نابین، چونکە ژنەکان ناتوانن بەئاسوودەیی لەگەڵ مێردەکانیاندا بژین و زۆربەی ژن و مێردەکان نەیان توانیوە خێزانێکی ئاسوودە بۆخۆیان دروست بکەن، ئیتر ئێمە بۆ چاویان لێبکەین.

بەرزی ڕێژەی تەڵاق هۆکارێکە بۆ کەمبوونەوەی پرۆسەی هاوسەرگیری، ئەمەباوەڕی خاتوو هێرۆ عەلی ئیسماعیل بوو وەك پارێزەرێك وای دەبینی زۆر لەکچان و کوڕان ئەمڕۆ ناوێرن بچنە ناو پرۆسەی زەواجەوە لەبەر ئەوەی زۆربەی پرۆسەی زەواجەکان سەرکەوتوو نابن و ڕوو لە هەڵدێر دەکەن، لێرەدا ئەگەر تەماشایەك بکەین شاری هەولێر لە شەش مانگی یەکەمی ساڵ ٢٠١٠ دا نزیکەی سەدان حاڵەتی تەڵاق ڕوویداوە لەکاتێکدا ڕێژەیەکی زۆر لەهاوسەرەکان هەن هەرچەندە کێشەو گیروگرفتیان هەبێت و ژیانیان پێکەوە زۆر زەحمەت بێت لەبەر دابونەریتی کۆمەڵایەتی پەنا نابەنە بەر ئەنجامدانی تەڵاق و هەوڵدەدەن هەر چۆنێك و بەهەرحاڵێك بێت بەیەکەوە بژین، لێرەدا من زۆر کەسم بینیوە لە پرۆسەی هاوسەرگیری پەشیمان بۆتەوە و جیابوونەتەوە، ئەمانە هەمووی هۆکارن بۆ ئەو کە گەنجانەی کە تازە پێدەگەن ڕوونەکەنە ئەنجامدانی پرۆسەی هاوسەرگیری و خۆیانی لێبدزنەوە.

گەنجەکانمان ڕوویان لەئایین نەماوە بۆیە زەواج ناکەن، ئەمە قسەی بەڕێز مامۆستا محەمەد عەلی ئیسماعیل بوو وەك زانایەکی ئایینی ئاماژەی بەوەدا کە زۆربەی گەنجەکان ڕوویان لە رابواردن و گەشتوگوزار و گەڕان و چوون بۆ هەندەرانە، ئیتر بیریان

پرۆسەی مارەبڕین یا ژنهێنان ئەو پرۆسەیەیە کە لەهەموو شوێنێکی سەر ئەم زەمینەدا بەشێوەیەکی بەربڵاو هەستی پێدەکرێت و لەگشت ناوچەکانی دنیادا بوونی هەیە، لەلای هەموونەتەوەو ئایینەکان هەریەکەیان بەجۆرێك و بەشێوەیەك، واتا هیچ شوێنێکی سەر ڕووی زەمین نییە کەئەم پرۆسەیەی تیادا ئەنجام نەدرێت، چونکە تاکە ڕێگەیە بۆ دروستکردنی خێزان لەسەر

ـــــــرۆسەی هاوسەرگیری

بنەمایەکی دروست و درێژەدانە بە وەچەکانی مرۆڤایەتی. شایەنی وتنە ئەمڕۆ ڕێژیەکی بەرچاوی لاوان لەشارەکانی هەرێمی کوردستاندا لەئەنجامدانی پرۆسەی هاوسەرگیری دوادەکەون و لەکاتی خۆیدا ئەنجامی نادەن، هەندێکێکیان هەر خۆیان بەدوور دەگرن لەئەنجامدانی و بگرە هەندێکیان هەن هەتا مردن هەر بە ڕەبەنی دەمێننەوە.

لە زەواجکردن نییە، چونکە ئەگەر لەرووی ئایینییەوە تەماشا بکەین هەموو ئایینە ئاسمانییەکان بەگشتی و ئایینی ئیسلامی پیرۆز بەتایبەتی هانی زەواجیان داوە، بەڵام گەنجەکانمان ئەمڕۆ پشتیان کردۆتە ئایین و ڕوویان کردۆتە ڕابواردن و خۆشی و گەڕان، ئەگەر بمانەوێت گەنجەکان هانبدەین بۆ ئەنجامدانی پرۆسەی زەواج، ئەوا دەبێت بگەڕێینەوە بۆ دەقە ئاسمانییەکان و جێبەجێکردنی بنەما پیرۆزەکانی ئایینی ئیسلامی پیرۆز کە کۆمەڵگە لە نەزانی و دواکەوتوویی ڕزگار دەکات و ئەوکات دەتوانین بەهۆی ئەوەی کە گەنجەکان بخەینە سەر ڕێگەی ڕاست و زەواج بکەن، بەڵام هەتاوەکو گەنجەکانمان ڕوویان لە علمانیەت بێت، ئەوا پرۆسەی زەواج لەناو کۆمەڵگەدا دوادەکەوێت، ئەگەر تەماشا بکەین ئەمڕۆ باری ئابووری و داهاتی خەڵك لەهەرێمی کوردستاندا لەچاو جاران زۆر لە وڵاتانی تر باشترە، بەڵام خەڵك پشتیان لەئایین و سەرجەم کۆڵەگەکانیشی کردووە کە یەکێك لەوانە پرۆسەی هاوسەرگیریە کە بنەمایەکی گرنگی ئایینی ئیسلامە.

گەنجان لەو بەرپرسیارێتیە دەترسن کەلەدوای پرۆسەی هاوسەرگیری تووشیان دەبێت، ئەمە باوەڕی خاتوو نیان عەونی-یە وەك توێژەرێکی دەروونی ئاماژەی بەوەدا کە زۆر لەگەنجەکان لە رووی دەروونییەوە تووشی کێشەیەك بوونە و ناتوانن بەرپرسیارێتی هەڵبگرن و دەترسن لەوەی کەدوای ئەنجامدانی پرۆسەی هاوسەرگیری تووشی ئەوەبن کە ژنەکەیان و منداڵەکانیان ئەرکی زۆریان هەبێت و نەتوانن بەو ئەرکانە هەڵبستن، چونکە تاکەکانی ناو کۆمەڵگەی ئێمە تووشی فۆبیایەك بوون کە ناوی جێبەجێکردنی ئەرکەکانە، زۆربەیان و بگرە هەموویان لەجێبەجێکردنی ئەرك و فرمانەکان دەترسن، ڕەنگە ئەمەش کۆمەڵێك نۆرمی کۆمەڵایەتی لەپشتەوە بێت کە وایکردووە نەوەی نوێ نەتوانێت وەك پێویست بەرپرسیارێتی هەڵبگرێت.

حەسەن عومەر کە کەسێکی زێڕنگەرە وای دەبینی گرانی خشڵ و ئاڵتوون هۆیەکی سەرەکیە لە دواکەوتنی گەنجەکان لەئەنجامدانی پرۆسەی هاوسەرگیری لەبەر ئەوەی زۆر لەگەنجەکان هەرکاتێك کەناوی ئەم پرۆسەیەیان لەلا دێت یەکسەر ترس دایان دەکرێت لە گرانی نرخی خشڵ و زێڕ لەبەر ئەوەی چەندین جار ڕوویداوە کە بووك زاوا هەبوون کە کاتێك بۆ مەبەستی کڕینی ئاڵتوون هاتوون لەسەر هەڵبژاردن و جیاوازی نرخەکان لەنێوان شتەکاندا کێشە کەوتۆتە نێوانیان و ناخۆشی دروست بووە، ئیتر ڕۆیشتوون و من نەمزانیوە دواتر چی ڕوویداوە.

زۆربوونی پێوەندیە سێکسییەکان هۆکاری کەمبوونەوەی پرۆسەی ژنهێنانە، ئەمە باوەڕی سامان عوسمانە کە ناوبراو وەك قوتابیەکی کولێژی شەریعە ئاماژەی بەوەدا هۆکارەکان زۆرن کە دەبنە هۆی دواکەوتنی ئەم پرۆسەیە، هەر لە گرانی شتوومەك و کەمی داهات و چەندین هۆکاری تر کە هەن، بەڵام سەرەکی ترینیان ئەوەیە کە زۆر لەگەنجەکان لەبەر ئەوەی کە بەئاسانی کاری سێکسیان دەستدەکەوێت، ڕووناکەنە پرۆسەی زەواج بە ڕێگەیەکی شەرعی و حەڵاڵ بەڵکو چەندەها برادەرم هەیە کە باری ئابووریشیان زۆر باشەوە هیچ کێشەیەکی تریشیان نییە، بەڵام وەك خۆیان وتەنی بە ئارەزووی خۆیان سێکس دەکەن و خۆیان بەدیار یەك ئافرەتەوە نابەستنەوە، بەڵکو لەگەڵ ژن و کچدا پێوەندی ناشەرعی دەبەستن بەبێ ئەوەی گوێ بدەنە ئایین و مرۆڤایەتی. بەڕاستی ئەمە کارەساتە، نەك لای ئێمە لەهەموو جیهاندا، چونکە لەشفرۆشی زۆر بووە و گەنجەکان ڕوو ناکەنە ئەنجامدانی پرۆسەی هاوسەرگیری.

لە کۆتاییدا من وەك توێژەرێکی کۆمەڵایەتی گەیشتمە ئەم خاڵانەی خوارەوە:

١- زۆربەی هاوسەرەکانمان لەبەر هەر هۆیەك بێت لەگەڵ یەکتردا ناگونجێن و ناتوانن خێزانێکی تەبا دروست بکەن، لەبەر ئەوە گەنجان واتە نەوەی نوێ تووشی ترس و دڵەڕاوکێ بوونە لە ئەنجامدانی پرۆسەی هاوسەرگیری.

٢- نەمانی متمانە یەکێکە لەو هۆکارانەی کاریگەرە لە دروستکردنی خێزانێکی بەختەوەر لەدوای پرۆسەی هاوسەرگیری.

٣- پرۆسەی هاوسەرگیری خەریکە پیرۆزی خۆی لەدەست دەدات لە ئەنجامی بەرزبوونەوەی ڕێژەی تەڵاق و زیادبوونی خیانەت لەنێوان هاوسەرەکاندا.

٤- لە ئەنجامی زیادبوونی ڕێژەی لەشفرۆشی دا کە ڕێژەیەکی بەرچاو لەگەنجەکان ڕوودەکەنە پێوەندییە سێکسییەکان و ناچنە ناو پرۆسەی هاوسەرگیرییەوە.

شانزە ساڵە لێی دوورە

ساڵی نەوەدەکان بوو، ئابڵوقەی ئابووری خەڵکی تووشی گەورەترین قەیران و کێشەو گیروگرفت کردبوو، گەنجەکان نەیاندەتوانی پرۆسەی هاوسەرگیری ئەنجام بدەن، لە یەکێك لەگەڕەکە میللییەکانی ناو شاری سلێمانیدا کچێکی شۆخ شەنگ هەبوو ناوی تاڤان بوو.

تاڤان بەباڵا شۆخ و شەنگەکەی سەرنجی هەموو گەنجەکانی گەڕەکی بەلای خۆیدا راکێشابوو، ئومێد یەکێك بوو لەو گەنجانەی دراوسێیەکی نزیکی ماڵی تاڤان، هەروەها زۆر ئارەزووی دەکرد خۆی لە تاڤان نزیك بکاتەوە، تا لەئەنجامدا چیرۆکی خۆشەویستییەکی بەهێز لەنێوان هەردووکیاندا دروستبوو، چونکە ئومێد زوو زوو سەردانی ماڵی تاڤانی دەکرد و تاڤانیش سەردانی ماڵی ئومێدی دەکرد، هەردووکیان پێوەندییەکی بەهێز لەنێوان هەردوو بنەماڵەکەدا بەهۆی دراوسێیەتیەوە هەبوو.

پاش چەند ساڵێك ئومێد لە زانکۆ دەرچوو، بەڵام کاری دەست نەکەوت، بەڵکو لەبەردەم مزگەوتی گەورەی سلێمانیدا دەستی کرد بە شتفرۆشتن لەسەر تەختەیەك، بە داهاتێکی کەم و ژیانێکی کولە مەرگی کاریدەرکرد. رۆژێکیان تاڤان چوو بۆ ماڵی ئومێد بە ئومێدی وت من و تۆ چەندین ساڵە لە چیرۆکێکی خۆشەویستی ئەفلاتونیدا دەژین، کاتی ئەوە هاتووە بێی بۆ داوام و منیش هیچم لەتۆ ناوێت بەس ئەوەندە بێیت بەرەسمی و ئاشکرا لە باوکم بێیتە پێشەوە و داوام بکەیت، چونکە برادەرێکی باوکم کە خەڵکی شاری دهۆکە لەگەڵ باوکمدا بازرگانی دەکات و بەتەمایە بێتە خوازبێنیم بۆ کوڕەکەی خۆی داوام بکات، بۆیە داواکارم لەتۆ خێرا هەوڵێك بدەیت بۆئەوەی رزگارمبێت لەو زەواجە، ئومێد کەسێکی رۆشنبیر بوو بەڕاستیش تاڤانی خۆشدەویست و دەترسا لەوەی کە نەتوانێت رۆژێك لەرۆژان بچێتە ناو قەفەزی زێڕینەوە و نەشی دەویست تاڤان هەر لەچاوەڕوانی ئەمدا بژی، لەلایەکەوە دەترسا ئەگەر بوو بە هاوسەریشی رۆژێك لەرۆژان پێی بڵێت کە ئەم بۆتەهۆی ئەوەی کە ئەو پیاوە دەوڵەمەندەی لەکیس چووە، لەبەر ئەوە داوای لێکرد کە رازی بێت و هەڵبدات بچێتە ناو قەفەزی زێڕینەوە لەگەڵ ئەو کوڕە دهۆکیەدا.

ئەوبوو تاڤان رازی بوو کە شوو بەو کوڕە بکات کەخەڵکی شاری دهۆك بوو ناوی هێمن بوو، پاش ماوەیەك تاڤان چووە ناو پرۆسەی هاوسەرگیریەوەو لەشاری دهۆك لەگەڵ ماڵی ئەو کوڕەدا نیشتەجێبوو.

تاڤان پاش ماوەیەك لەو ژیانە زۆر بێزار بوو، چونکە نەیدەتوانی لەگەڵ ئەو ژیانە نوێیەدا خۆی بگونجێنێت، کولتوور لەنێوان سلێمانی و دهۆکدا زۆر جیاوازبوو، بەتایبەتی لەرووی زمانەوانی و کولتوور و جلوبەرگ و زۆربەی دیاردەکان، هەمیشە شەڕ و کێشە لەنێوان تاڤان و خوشکەکان و دایکی هێمندا هەبوو، ئەمەش وایکرد کە کێشەو گیروگرفت لەنێوان هەموویاندا بەردەوامبێت و ماڵەکە پڕبێت لە ئاشوب و دەنگە دەنگ. لەبەر ئەوە هێمن زۆر بێزاربوو لەم رەوشە نالەبارەی ناو خێزانەکەی و رۆژێك بە تاڤانی وت کە ئاڵتوون و پارەکەی بداتێ ئەوسا ئەم دەچێت بۆ دەرەوەی وڵات و پاشان ئەویش رادەکێشێت، بەڵام وادەرنەچوو، ئەوەبوو کە هێمن روویکردە دەرەوەی وڵات هەر ساڵەو بەجۆرێك، جارێك بەبیانوی نەبوونی ئیقامەو جارێك بەبیانوی نەبوونی پارە، هەرجارەو بەشێوەیەك دەبوو تا ئەمڕۆکە نزیکەی شانزەساڵی رەبەقە هێمن لە وڵاتی ئوستورالیا دەژی و هیچ هەواڵێکی نییە.

ئێستا شانزە ساڵی رێکە هیچ هەواڵێکی هێمن لەلای تاڤان نییەو سۆلینی کچە تاقانەکەی تاڤانیش بەبێ باوك ژیان بەسەر دەبات. چەند مانگێك لەمەوبەر یەکێك لەو کوردانەی نیشتەجێی وڵاتی ئوسترالیایە هاتووەتەوە بۆسلێمانی و بە تاڤانی وت کە هێمن بۆ وەرگرتنی نیشتەجێبوون لە ئوسترالیا کچێکی ئوستورالی هێناوە و بەیەکەوە وەك دوو هاوسەر ژیان بەسەر دەبەن، بەڵام هێمن ئەمەی رەتکردەوە بەتاڤانی وتووە کە ئەو تائێستا ژنی نەهێناوە، ئێستا تاڤان نازانێت داهاتووی ئەو کچە تاقانە بێ باوکەی بەرەو کوێ دەچێت و چی بەسەر دێت، ئایە هەر چاوەڕوانی هێمن بکات یان داوای جیابوونەوە بکات یان وەك سەدان ژنی ئەم وڵاتە چاوەڕاوانی مێردە بێ سەروشوێنەکانی بێت کە لەئەنجامی ئابلوقەی ئابووری روویان لەدەرەوەی وڵات کردووە تا ئێستا سۆراغیان نییە.

ئەمە بەسەرهاتێکی راستەقینەبوو کەتاوەکو ئەمڕۆ هەر بەردەوامە و یەکێکە لەو بەسەرهاتانەی کە لەکاتی ئابلوقەی ئابووری دا روویداوە کە بووە هۆی تێکدانی ژیانی سێ کەس، هێمن و تاڤان و سۆلینی کچیان. ئەمەو هەزاران بەسەرهاتی تاڵ هەن لەم وڵاتەی ئێمەدا کە دەرئەنجامی ئەو ئابلوقە ئابووریەن کە روژانێك وڵاتەکەمانی هەژاندبوو.

ئایا دەبێت داهاتووی ئەو ژنانە چیبێت کە چاوەڕوانی مێردەکانیانن؟ ئایە دەبێت داهاتووی ئەو منداڵانە چیبێت کە چاوەڕوانی باوانیانن و تائێستا باوانی خۆیان نەبینیوەو نازانن کە باوکیان لەژیاندا ماوە یان نا.

ئامادەکردنی: دیارسالار